

CSONGOR ÉS TÜNDE

SZÍNJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN

**IRTA
VÖRÖSMARTY MIHÁLY**

GYOMÁN
nyomtatott Kner Izidor betűivel
1921.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2022
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár Digitálistartalom-fejlesztési és -szolgáltatási Osztálya
ISBN 978-963-417-528-5 (online)
MEK-08791

SZEMÉLYEK

Csongor, ifju hős,

Kalmár,)

Fejedelem,) vándorok.

Tudós,)

Balga, földművelő, utóbb Csongor szolgája.

Dimitri, boltos rác.

Kurrah,)

Berreh,) ördögfiak.

Duzzog,)

Tünde, tündérleány.

Ilma, Balga hitvese, Tünde szolgálója.

Mirigy, boszorkány.

Tündérek, **Nemtők** sat.

(A pogány kúnok idejéből.)

ELSŐ FELVONÁS

Kert

(Középett magányosan virágzó tündérfa áll, alatta Mirígy kötözve ül. Csongor jó)

Csongor

Minden országot bejártam,
Minden messze tartományt,
S aki álmaimban él,
A dicsőt, az égi szépet
Semmi földön nem találtam.
Most mint elkapott levél,
Kit süvöltve hord a szél,
Nyugtalan vagyok magamban,
Örömben, bánatomban,
S lelkem vágy szárnyára kél.
Ah, de mit látok? középen
Ott egy almató virít,
Csillag, gyöngy és földi ágból,
Három ellenző világból,
Új jelenség, új csoda.
S aki ott kötözve ül,
A gonosz, kaján anyó,
Nénje tán a vén időnek,
Mint leláncolt fergeteg,
Zsémbe és zúg; mit jelent ez?
Vén Mirígy -

Mirígy

Ah, nagy szerencse
Elhagyott agg ősz fejemnek,
Csongor úrfi, hogy közelgesz.
Látod, mint vagyok lekötve,
Minden embertől kerülve,
Félig éh, félig halott.

Csongor (félre)

Minden szó, mint a hamis pénz,
Oly balúl cseneg fülemben. (Mirígyhez)
Szólj, mi baj?

Mirígy

Csodát beszélek,
Millyen a nemes hazában
Rég nem történt.

Csongor

Tedd rövide.

Mirígy (félre)

Hogy parancsol! - Halld tehát,
Kedves úrfi, kit szemfénynek,

Örömeinek, kelleméinek
Szült s nevelt föl szép anyád -

Csongor

Vén penész, ne tétovázz,
Térj dologra; vagy biz isten,
Itt felejtlek a fatőben.

Mirigy

Légy kegyes (félre)
Hah! büszke gyermek,
Vessz el, mint a fűzi gomba;
Légy egérré, légy bogárrá,
Vagy légy olyan, mint Mirigy.

Csongor

Mit morogtál, vén Mirigy?

Mirigy

Csak tünődtem, mint beszéljem -
Látod itt ez almafát:
Mennyi ág, ahány levél,
Annyi új csodát terem.
Ezt - de nem vallok neki -
Ezt a rossz kopár tető,
Tán a naptól s csillagoktól
Terhbe jutván, úgy fogadta,
S szülte mint boszú jelét;
Mert eleddig rajt' egyéb
Rossz bogácsnál s árvahajnál
Nem termett: azért leve
„A boszorkánydomb” neve.

Csongor

Milly utálatos zavart szól,
Szép s rutakból összeszöve.

Mirigy

Most, nézd úrfi, a kopáron,
E szép almatő virágzik.
Szín ezüstből van virága,
S mint fehér rózsák ölében
Mász a fészkelő bogár,
Mint a légy, mely téjbe hullott,
Mint új hóban agg bogyó -

Csongor

Mily kemény vas tőrödelmem,
Hogy még rá figyelhetek?
Szólj s ne tétovázz, vagy e lánc
Megkettőzik csontodon ma.

Mirigy (félre)

Hogy gebedj meg, azt kívánom,
Méreg tengerében. - Úrfi,

Hogy heves vagy nem csodálom,
Ifju még s tán sejtet is már,
Hogy tündér, aranyhajú lány -
Mit beszéltem!

Csongor

Mit beszélsz?

Mirigy

Csak álom.

Vén ajak, tudod, csevegne
Jobb' szeret, mint enni, inni.
Halld tovább: ezüst virága
Csügg e tündér almafának.
S benne drága kő ragyog.
Három ízben elvirágozik
Ez naponnan, este rajta.
Mint a szűz emlői bimbók,
Oly kis almák duzzadoznak.
És mikor közelget a
Szép borongó éjszaka,
És az éjféli, a gyilkosnak,
Denevérek és tolvajnak,
S kósza szellemnek dele,
Száll, mint holló szárnya le;
S felleg ül vad csillagon,
Felleg, mellyet a mocsárból,
Sárkányok sohajtatából,
S nyílt sirokból összevon,
S szürke apján a bagoly
Szemmeresztve lovagol,
Rém a bolygó rém nyakán,
Csép anyó a piszkafán,
Szép regében halandóknak
Bal szerencsét, gyászt huhognak,
S a gyujtónak őrszeménél,
Egy leégett ház tövénel,
Isznak, esznek, alkudoznak,
S bömböl a bölömbika,
S a szüzek legjobbika
Most fiát megy eltemetni,
Ölni, aztán eltemetni -

Csongor

Hah utálat, förtelem.

Nem! tovább nem tűrhetem.

Mirigy

Elmegy, itt hágy, kell sietnem,
Úrfi! úrfi! végezem már.

Csongor

Elfutnék a szörnyetegtől,
S a kívánság nem bocsát:
Hallanom kell.

Mirígy

Légy figyelmes.
Mint mondám, az éj, ha jó,
Érni kezd a fán az alma,
S mint egy most szült lánykafő,
Olly arannyá duzzad halma.
Még is ebben agg apádnak
És anyádnak haszna nincsen;
Mert bár mennyien vigyáznak,
Báj szellő kel éj felében,
Melytől a szemek lehúnynak.
S reggel a szedett fa áll,
Mint a pusztá túskezál,
S mert legaggabb én vagyok,
Legtovább virraszthatok,
Azt beszélték, s ide köttek
A fatőhöz, s megnevettek.
Engem is pedig lesujt a
Bűvös álom ón hatalma,
És ez harmad éje már,
Étlen, szomjan, hogy vigyázok.

Csongor

Mily nem ösmert gondolat,
Új kívánsat, új remény ez,
Mely mint vert hab tengerén
Vándor éji villanat,
Háborús eszembe hat?

Mirígy

Hogy pusztúljon a kegyetlen!
Még sem old el láncaimtól.
Vallanom kell többet is,
Vallanom kell a valót. -
Halljad úrfi, mely gyanúm van:
Innen tündér szép leányzó,
Aki e fát ülteté tán,
Hordja vissza mint sajátját,
Az arany gyümölcsöt is.

Csongor

(Mirígy láncait leveri)
Menj, siess el; láncaidtól
Megmentett karom; de menj el,
Merre lábad visz, szemed lát;
Mert ha még e szent helyen
Itt talállak, eltemetlek.

Mirígy

Áldjon isten - megboszúllak -
E jó tétedért - megfojtlak,
Csak tehetném! - légy szerencsés -
Mint az ördög papsüvegben.

Csongor

Menj, menj, menj; ne lássalak.

Mirígy (mentében)

Nem megyek, míg büszkeséged
Szarva nem jut körmeimbe.
Mint a sánta nyúl leszek,
Mely kilenc fiát megette,
S a harasztba bujdosott. (El)

Csongor

Szép fa kertem új lakója,
Mely mint nem várt ritka vendég,
Félig föld, félig dicső ég,
Ösmeretlen kéz csodája
Állsz előttem s a kopárra
Életet, fényt, gazdagságot,
S hintesz álmot a sovárra,
Mint tehessem, mint lehet,
Hogy ne nyomjon engem álom,
S megláthassam kincsedet?
Földben állasz mély gyököddel,
Égbe nyúlsz magas fejeddel,
S rajtad csillagok teremnek,
Zálogúl talán szivemnek,
Hogy ha már virágod ilyen,
Üdv, gyönyör lesz szép gyümölcsöd.
Szép fa, tündér kéz csodája,
Vajha ilyen légy nekem.
Ah, de mit tekint szemem?
Szerelemnek rózsaszája,
Mondd, minek nevezzem őt,
A nem földit, a dicsőt?
Hattyu szálla távol égből,
Lassu dal volt suhogása,
Boldog álom láthatása,
S most, mint ébredő leány,
Ringató szél lágy karján,
Úgy közelget andalogva;
Ah, tán ez, kit szívdobogva
Vártam annyi hajnalon?
Ah, tán e fa ültetője,
Ennyi bájnak és gyönyörnek,
Ennyi kincsnek asszonya?
Rejts el, lombok sátora,
Rejts el, éjfél, szív, ne dobbanj,

El ne árulj, el ne rontsd
A szerencse útait.

Dal

Álom, álom,
Édes álom,
Szállj a csendes föld fölé;
Minden őrszem
Húnyjon, csak nem
A várt s váró kedvesé.

Csongor

Álom, álom, édes álom,
Ah, csak most ne légy halálom.
(Elrejtetik)

Tünde, Ilma (jönnek)

Ilma

Asszonyom, tudod, hogy engem,
E poros földről emeltél
A magas tündér hazába,
S csak azért, hogy ott napestig
Csongor úrfiról beszéljek,
Szép szemérről, szép hajáról,
Fejedelmi termetérről.
És arról a mézajakról,
Mely dalt s csókokat terem.

Tünde

Ah, hogy ennyit tudsz csevegni.

Ilma

Lásd, nem ok nélkül beszélek.
Itt nekem férjem maradt,
Akit Balgának neveznek.
Olyan isten-verte had
Nincs talán a félvilágon.
Szomja, éhe mondhatatlan,
E nagy föld kenyér ha volna,
S hozzá sajt a holdvilág,
Már eddig felfalta volna,
Hold az égen nem ragyogna,
S most itt nem járhatna láb.
S hogy még vannak tengerek,
Nincs egyébtől, mint csak attól,
Hogy bennök nem bor pezseg.
S asszonyom, lásd, e gonosz csont,
Első nap már verni kezdett,
És ijeszte, hogy megesz, ha
Enni nem hozok neki.
Tudni most azért szeretném:
Meddig tart e bujdosásunk?
Mert, mi könnyen eshetik,

Hogy még itt a csipkefán
A rokonságnak miatta,
Fenn akad csipkés ruhám,
S Balga itt talál az ágon,
Azt gondolja, som vagyok,
És nekem jön, és leszed:
Akkor jaj lesz életemnek,
Jaj szegény tündér fejemnek!

Tünde

Ah, ne kelts föl bánatimból.
Ilma! Ilma! messze honból,
Látod, mily hiába járok.
E kies fát mily hiába
Ültetém vad föld porába,
Kedvesemre nem talállok.
A fa kincseket terem,
A fő kincs, a szerelem,
Szép világa álmainnak,
Mellyek e vidékre vonnak,
Ah, az rajta nem terem.

Ilma

Asszonyom, mit adsz, ha mondom,
Hogy belől a lomb alatt
Csongor úrfi szúnyad ott?

Tünde

Ilma, mit beszélsz bohóul?

Ilma

Engedd hát, hogy én öleljem.

Tünde

Áldott, kedvező szerencse,
Mint köszönjem ezt neked!

Ilma

A szerencse vak gyerek,
Ezt inkább nekem köszönjed.

Tünde

Vágyaimnak vég határa,
Itt vagy, s reszketek belépni.

Ilma

Késel? Megmutassam-e,
Mint kell sűrű galy között
A szerelmezt fölatalálni?

Tünde

Hagyd el, Ilma, a szerelmes
Csillagot hordoz szemében:
Annak nincs setét s homály;
Bár bolyongjon éj felében,

Kedvesére rá talál.
Menj, míg itt mulat szerelmem,
S régi kínjait elenyelgem,
Keltsd föl a kis csalogányt,
Hogy míg senki nincsen ébren,
Ő szerelmi kéjt zenegjen,
S dallal töltse a magányt. (El)

Ilma

Úgy legyen; de ah, mi szépen
Körmöciznek itt az almák.
Kár, hogy nem lehet megenni!
Itt egy férges is fityeg,
S mert az alma színarany,
Férge nem gyémánt-e vajjon?
Vagy tán Balga lett bogárrá,
Amióta elvagyok,
S most itt benne bujdosik?
Ah, be megjárnám vele.
Nem kell férges alma, nem.
(Le akar egyet szakasztani, s nem tud)
Hah, hogy nem nekünk terem!
(A kert belsejébe vonúl. Mirígy jó)

Mirígy

Átkozott hatalmas álom!
Háromszor kivájta körmöm
E hitetlen két szemet,
És háromszor visszatette
Mérges harmatban mosottan,
Fénybogárral megrakottan,
Mégis álom nyomta el.
De mi ez, mely ritka fény?
Fenn ragyognak már az almák,
S a szerelem puha ágyán,
Hah, ott szúnyad a tündér lány -
Dús aranyló hajazatja
A szép ifjat elborítja,
S boldogságot álmodik.
Nem, nem, ezt nem nézhetem.
A boszú hajt és kajánság.
Szép hajában kárt teszek.

(Tünde s Csongor egy gyepágyon a fán belől, annak lombjaitól félig eltakarva látszanak.
Mirígy lopva közelít Tündéhez s hajából egy fürtöt levág)

Mirígy

Megvan, megvan! e hajakkal
Elborítom lányomat.
Csongor lássa, s megcsalódjék,
Karjain elandalodjék,
S akkor én uralkodom. (El)

Ilma (jó)

Istenem, már reggel is lesz,
Mégis a földön vagyunk;
S milly unalmas itt az élet,
Annak, aki nem szeret,
Hát még, akit nem szeretnek!
Ah, de mit látok? riadva
És boszúsan jó ki Tünde.

Tünde és Csongor (jönnek)

Csongor

(esdekelve)

Tünde, nem maradsz tovább?

Tünde

Csongor, nem lehet, bocsáss.

Csongor

Nem kötöz le hű szerelmem?

Tünde

Ah, szerelmed űz tovább.

Csongor

Éltemet viszed magaddal.

Tünde

Éltemet hagyom helyette.

Csongor

Tünde! Tünde! még alig
Láttam arcod hajnalában,
Szép szemed két csillagában
Felderülni mennyemet;
Illetetlen ajkaiddal
Szívkötő hajfodraiddal
Még nem játszhatott szerelmem,
S Tünde búcsút kell-e vennem?

Tünde

Még alig szemléltelek,
Hű szerelmem hajnalát,
Rózsabokrát vágyaimnak,
Rég ohajtott kincsemet,
S ösmeretlen karjaidtól,
Még nem ízlett csókjaidtól,
Elszakasztom szívemet.

Csongor

Vérzenem hagysz -

Tünde

Vérzem én is

Orvosolhatatlanúl.

Csongor

Ajkad hajnalló egén
Ily halálszó zúg-e, Tünde?

Tünde

Ah bocsáss, nem késhetem.

Csongor

Szólj, mi hajt el, édesem?

Tünde

Csongor, ah - vagy mondjam-e?
Egy gonosz van, aki üldöz,
Egy hatalmas gyűlölője
Új szerelmünk frigyinek.
Érzem, érzem nagy hatalmát -

Csongor

Napfényt többé soha nem lát,
Mondd, ki az? hogy kardra hányjam,
S mélyen, mélybben tengereknél,
Eltemessem, mint az ólmot.
Szólj, nevezd meg a gonoszt -
És -

Tünde

Ne lázadj fel hiába:
Hős karod nem árthat annak,
Aki titkon vétkezik.
Nézzed e fát, a gyönyörnek
Fája volna; itt reméltem,
Szerelemtől boldogítva,
Senkitől sem háborítva,
Vágyaimnak álmait
Teljesedni karjaidban;
Itt reméltem árnyaidban,
S mily gyönyörnek éjeit!
S ím, az első éjjelen,
Or kezek megbántanak,
És elárult titkaimmal,
Károhajtó hatalommal,
Ellenségim játszanak.
Vissza hát a messze honba,
Visszahordom kincsemet,
Hol magányos napjaimban,
Míg szívemben egy sohaj van,
Érted égve, érted aggva,
Mondhatatlan bú temet.

Csongor

Tünde, egy szót hagyj szívemnek:
Merre tartod honnodat?

Tünde

Ah, ne újítsd kínomat:
A madárnak tolla van,
S nem repülhet annyira;
A folyamnak árja van,
S nem foly árja oly tova.
Zúgva kél a fergeteg,
S Tündérhonban üdlakig,
Hol magányos búm lakik,
Míg elér, alig piheg;
Gyenge szellőként lebegvén
A legifjabb rózsakeblén,
Mint sohajtás, úgy hal el.
A kis illatajku méh,
Melly az ifju rózsakeblén
Álmadozva ringadoz,
Föl nem ébred, nem gyanítja,
Hogy vihar fuvalma volt,
Mely miatt az ág hajolt,
Így hová sebes madár,
Fergeteg, viz el nem érnek,
Kedves, ah, hogyan jöhetnél,
Értem sors bitangja lenné!

Csongor

Ah, ha nézlek, és ha hallak,
Szívem elvész bánatában.
És ez egy lélek csekély,
Meggondolni, mint bírálak,
Mint vagy itt, s mint nem leendesz?
Tünde, nézz körül utószor:
Még, ha föld ez, és az ég,
Hidd, meglátlak valaha.

Tünde

Most és többé nem soha.
Csongor, ah ne légy felejtőm.
Hú szerelmem e kebelben
Mint az általültetett ág,
Mely tavaszt és új napot vár,
Úgy fog várni évről-évre,
És örökre nem virítani -
Csongor, ah az éj mulik,
Végzetemnek úz hatalma.
Tünde búcsút mond, siralmast,
Az örömnék és neked. (El)

Csongor

Volt-e? vagy csak álmodám?
És az éjnek költeménye
Font körül e gyász tünettel?

Hah, ki ez még - Böske, állj meg,
Böske kérlek.

Ilma (jő)

Ilma, kérem.
Oly paraszt név nincs divatban,
Ahol Tünde tart lakást.

Csongor

Ilma hát -

Ilma

Kis szolgálója.

Csongor

Asszonyod ha oly kegyetlen,
Ilma, állj te meg szavamra.
Mondd el, fényes üdlakot
Tündérhonban hol keressem.

Ilma

Csongor úrfi, megbocsáss,
Már a hajnalcsillag int,
S mig hattyúvá változom,
Ahhoz is csak kell idő.
Aztán, jól tudod, melegben
Nem jó járni az egekben.

Csongor

Ilma, dévaj, mit beszélsz?
Azt csak, Ilma: merre menjek,
Napkeletre, napnyugatra -

Ilma

„Sík mezőben hármas út,
Jobbra, balra szerte fut,
A középső célra jut.”
Csongor úrfi, jó szerencsét. (El)

Csongor

Jaj, mi szörnyen elhagyattam!
Tündérálmaim világa,
Ah, miért is hajnalodtál,
Ily hamar, hogy elborúlj?
Most fényhez szokott szememnek
E ború, az éj sötéte
Olly ijesztő, oly nehéz.
Éjfél fekszik a napon,
A szelíd hold nem világít,
Míg elvesztett üdvömet,
Tünde, téged nem talállak.
Pusztá légy s kietlen, ég,
Légy vadonná, föld; szivemben
Végtelen vadon nyilik,

S benne bujdosik szerelmem
Boldogsága romjain - de
Mit tünődöm itt? Megyek:
Isten áldjon agg apám,
Isten áldjon agg anyám,
Megsirattok tán; de többé
Engem nem találtok itt.
Tündérhonban üdlakon,
Virrad ékes hajnalom:
Arra, mint vihar, ragadnak
Őt ohajtó vágyaim.
Nincs nyugalmam, életem nincs.
Míg nem bírják karjaim. (El)

- - -

Sík

(Középett hármass út. Az ördögfiak három felől jönnek.
Legelőbb Duzzog egy rókafiat hajt által a színen)

Duzzog

Hóhe! hóhe! hóhe, hó. (El)

Kurrah

Berreh, hóhe!

Berreh

Kurrah, hó!

Kurrah

Mit kerestél?

Berreh

Mit találtál?

Kurrah

Ürge combot.

Berreh

Sárcsa lábót.

Kurrah

Rossz ebéd.

Berreh

Szegény ebéd.

Kurrah

Vissza, vissza, vissza még. (El)

Berreh

Jobbra én, te balra mégy. (El)

Duzzog

(kívül)

Hóhe! róka, hóhe, hó!

Csülködöt már elharaptam,

Gödrödet befojtogattam;
Höhe! róka, hőhe, hó!

Kurrah, Berreh (jönnek)

Kurrah
Mit kerestél?

Berreh
Mit találtál?

Kurrah
Loptam, loptam egy tojást.

Berreh
Add, hadd lássam, micsodást.

Kurrah
Tarka barka.

Berreh
Szép tojás.

Kurrah
Vén bagolyból vén tojás.
Fészken ült, nagy álma volt:
Ifju nőnek ablakán
(Szőke volt és halovány)
Zörgetett a vén zshivány,
Hármas három éjszakán;
Most alutt, majd összedült,
Szürke hátán bolha ült.

Berreh
Azt megetted.

Kurrah
Elvettem.

Berreh
Majd kikel.

Kurrah
Bagolyba tettem;
Azt álmodta, csibehús.

Berreh
A bolondos vén anyus!

Kurrah
Loptam egy tojást alóla,
S megkopasztottam magát.

Berreh
Ily csodát még nem hallottam.

Kurrah
Majd kikölti nyolc fiát.
És röpködni nyavalyás

Nem fog tudni, mászva mász,
És megesszük, jó ebéd lesz.

Berreh

Jobb, ha esszük, mintha ő esz!

Kurrah

Mit kerestél, mit találtál?

Berreh

Parti bürkön kék bogár ült.

Kurrah

Add, hadd lássam.

Berreh

Útra készült,
S megfogám.

Kurrah

Nem hoztad el?

Berreh

Domb alatt tehén legel,
Annak adtam, hogy pusztúljon,
Teje tőle megromoljon,
Borja téjtől dombra hulljon.

Kurrah

Ott megesszük, jó ebéd lesz.

Berreh

Jobb, ha esszük, mint ha ő esz.

Kurrah

Vissza, vissza, vissza, még. (El)

Berreh

Jobbra én, te balra mégy. (El)

Duzzog (kívül)

Höhe! róka, hőhe, hó!
Vagy megeszlek, vagy egyél meg.
Körmeim között gebedj meg.
Höhe! róka, hőhe, hó!

Kurrah, Berreh

(jönnek)

Kurrah

A bagoly megkergetett,
Vén Mirígy volt a bagoly.

Berreh

A tehén megkergetett,
Vén Mirígy volt a tehén.

Kurrah

Nyolc tojását mind megitta.

Berreh

Borja tőgyét vérre szopta.

Kurrah

Megijedtem, elszaladtam,
A tojást is összezúztam.
Nincs mit inni, nincs mit enni.

Berreh

Étlen, szomjan kell heverni.

Duzzog

(a rókát kergetve jő)
Sánta róka, hóhe, hó!
Már alig piheghetek:
Megharaptál, én megeszlek:
Hóhe! sánta róka, hó! (Elfogja a rókát)

Kurrah

Mit kerestél?

Berreh

Mit találtál?

Duzzog

(a rókát mutogatva)
Rókahúst,
Csibehúst.
Róka a csibét megette,
Hogy keresték, csak nevette.
Most elfogtam, és megesszük,
Gyomrainkba eltemetjük.

Kurrah

Mely dicső egy lagzi ez.

Berreh

Rókahúsból csibe lesz.

Duzzog

(elbocsátja a rókát)
Rókahús,
Csibehús,
El ne fuss!

Mind

(a róka után futva)
Hóhe, sánta róka, hó! (El)

Mirígy (jő)

Hajj ki, lányom, rókalányom,
Hajj elő! -
Hogy zavartak minapában,
Félelemből lányom arcát
Rókabőrbe öltözém át,
S elbocsátám a harasztban,

Már eddig südő lehet.
Most meg visszaalakítom,
Szép arany hajjal borítom,
Csongor majd belé szeret.
Hajj ki, lányom, rókalányom,
Hajj elő! - hogy nem találom!
A majorba ment talán
Csirkeszív, lúdmáj után.
Hajj ki, lányom, rókalányom,
Hajj elő! -
(A bokrokat megzörgetve el)

Tünde, Ilma
(jönnek)

Tünde
Ilma, én itt meghalok.

Ilma
Ah, ne halj meg, asszonyom,
Nincs, hová temesselek.

Tünde
Veszteségem kínja tenger,
Rajta szélvész bánatom.

Ilma
Tenger színe változandó.

Tünde
Veszteségem kínja nem.

Ilma
A szélvészek elmulandók.

Tünde
Bánatom hatalma nem.

Ilma
Ah, ez mind azért vagyok,
Mert magad sem vagy halandó.

Tünde
Ilma, mondd el, mit tegyek?
A hitetlen ész tanácsa
Lelkemet már nem szolgálja,
S szívem olly igen beteg.

Ilma
Azt igen bölcsen teszed,
Hogy tanácsomat kívánod,
Itt a földön, asszonyom,
Hol te, mint én, nem születted,
Mert a göncöl csillagán,
Úgy termettél rózsafán;
Onnan egy vihar lerázott,

S Csongor úrfi kebelén
Virradál meg, ébredél fel,
Kínos édes érzeménnyel
S most kérsz, hogy segítek én.

Tünde

Ilma, ily vigasztalóm vagy?

Ilma

Halld tovább: a munka nem nagy.
Csongor úrfi erre jó,
Itt a hármás útelő.
Erre, mondtam, hogy menendünk.

Tünde

S az mi hasznot hajt nekem?

Ilma

Itt az úton jelt tegyünk.

Tünde

Ilma, Ilma kedvesem,
Mondd, mi jel legyen?

Ilma

Halálfő.

Tünde

Visszarémül.

Ilma

Hát reményfő.

Tünde

Millyen az?

Ilma

Halld asszonyom:

Hagyd itt a kis ujjodat.
A kis ujj már azt jelenti,
Hogy nagyobb ujj is vagyon.

Tünde

Lelkemet, ha úgy lehetne,
Hagynám, Ilma, zálogúl.
Tán felfogná társaúl,
S avval hozzám elsietne. -
Ah, de úgy sem volna jó;
Mert ha lelkem nála lenne,
Vissza hozzám nem sietne,
Amint vissza, tört hajó
Árva parthoz nem siet,
Mellyen a búbánat él,
A reménység sem remél,
S mindent pusztaság temet.

Ilma

Hagyd el a nehéz tünődést,
Asszonyom, te szép virágszál,
Már tudom, mi jelt teszünk.
Nézd, a tiszta szép homok,
Ebben a kis lábnyomok
Csongor úrfinak szemében
Mind vezérlő csillagok.
Add idább hát lábadat,
Hadd nyomom le a homokba.

Tünde

Ilma, nézd itt lábnyomom.

Ilma

Most én is nyomot hagyok,
S mellé hosszú nagy fület,
Balga férjem címerét.

Tünde

A sötétben szikra is világít.
Jó reményem, el ne hagyj. (El)

Ilma

Jaj, jaj! ott a telken Balga ásít;
Nincs más mentség, mint: szaladj. (El)

Mirígy s a Manók (jőnek)**Mirígy**

Hah, hogy átkaim kifogytak!

Kurrah

Kell-e róka, vén Mirígy?

Mirígy

Vessz meg érte, hogy megetted.

Berreh

Kell-e róka, vén Mirígy?

Mirígy

Vére benned föllobogjon;
Égj miatta, mint pokol.

Duzzog

Hóhe, róka, sánta róka;
Kell-e rókahús, Mirígy?

Mirígy

Ordítson föl álmaidból,
Amit ettél, rossz kölyök.

Mind

Kell-e róka, vén Mirígy?

Mirígy

Mindenik falat haraggá
Forrjon össze bennetek;
A gyűlölség ostorozzon,
Egymás ellen felhúszítson:
Marakodva vesszettek. (El)

Kurrah

Hah, mi hó ez.

Berreh

Jaj, megégek!

Kurrah

Duzzog, Duzzog! én megütlek.

Duzzog

Kurrah, Kurrah! megharaplak.

Berreh

(Kurrához)

Üsd fülön, rossz húst hozott. -
Jaj, megégek.

Kurrah

Hah, minő hév.

Berreh

Meg ne verd, csak üsd agyon.

Duzzog

Vén szelindek, nem nagyon.

Kurrah

Összetörlek.

Berreh

Összezúzlak.

Duzzog

Megkörmöllek, megharaplak.

Kurrah

Itt a bocskor, érd utól.

Berreh

Itt az ostor, vágd pofúl.

Duzzog

A palást meg rám borúl.
(Elkapkodják egymástól a pörös jószágokat)

Kurrah

Állj elébe.

Berreh

Törd agyon.

Duzzog

Vén szelindek, nem nagyon.

MÁSODIK FELVONÁS

Hármas út vidéke

Csongor

Tévedésnek hármas úta,
Utam itt ez volna hát,
Mellyen éltem sugarát
Fölkeresnem Ilma mondta.
A közép a biztos út,
Ó, de mellyik nem közép itt?
Mellyik az, mely célra jut?
Itt egymásba összefutnak,
Egy csekély ponton nyugosznak,
S mennyi ország, mennyi tenger
Nyúlik végeik között!
Vagy tán vége sincs az útnak,
Végtelenbe téved el,
S rajta az élet úgy vesz el,
Mint mi képet jégre írnak?
Ím, de itt a hármas útvég,
Mint varázskor áll előttem;
A kívánság, a reménység,
Int, von, ösztönöz belépnem.
(Fellép a hármas útra)
Hah! mily tekintet! Egy raj a világ.
A legkisebb por, mint él, mint mozog.
S mi vándor arcok jönnek itt elém?

Kalmár (jó)

Szomszédim a két Indiák nekem,
S az új világnak minden partjai
Ösmérnek engem és hajóimat.
Még egyszer ennyi! és a félvilág
Kincsét zsebemben hordozom.
Mi lesz még zárva ennyi báj előtt!
Az éjjet nappá, éjjé a napot
Varázslom által, és a szerelem
Arany bilincsre kötve, mint urát,
Fog bébocsátni titkos ajtaján;
S örömnék, fénynek, kedvnek kútfeje,
Barátokat fog látni palotám,
Amillyeket szív s ész ohajt

Csongor

Megállj.

Kalmár

Pérez kell-e? izzadj; járj utána, s lesz. -
Tőlem csak annak jut, ki dolgozik.

Csongor

Más az, mit kérek: tedd le gondodat.
Te sokfelé jársz dús hajóidon,
Ahol kel és száll, láttad a napot,
Szólj, Tündérhonban üdlak merre van?

Kalmár

Ah, hát beteg vagy? Ódd magad, hogy a
Tündér hazában éhen el ne vessz.
Itt van zsebemben a tündér világ,
Itt láthatod meg, jersze, légy buvár. (Megy)
Ez a fiú megunta étkeit,
S most csillagokra éhezik szegény.
Nagyon mohón! a csillag messze van
És fenn, igen fenn! - s színezüst-e vajjon?
(Visszakiált, zsebére ütve)
Itt a Tündérhon, itt van, nézd, viszem.

Csongor

Hideg pénzbánya! minden kincsedért
Az egy szerelmet, még nevét sem adnám:
Jobb, égjen a szív, mint fagy ölje meg.

Fejedelem (jó)

Te Zeusz, te Isten, vagy bármily nevű légy,
Ki e világot részre szagatád,
Földünket mért nem alkotád nagyobbá,
Nem akkorává, hogy ha birhatom,
Ne kelljen búnom a napfény elől,
A nagyban e kis morzsadomb urának.
(Seregeihez)
Ti napkeletre, napnyugotra ti,
Hatalmamat hordozza kardotok.
Hogy, míg leszáll ott, itt már fenn ragyogjon
Szolgálatomban a nap, s birtokom,
Míg én leszek, ne lásson éjszakát.

Csongor

Megállj!

Fejedelem

Te por, kit lábam eltapod.

Csongor

Nem por, ha ember, olyan mint te vagy,
Vagy inkább ember és por, mint te vagy.

Fejedelem

Ne ölj időt, ha por vagy, szólj, mi kell?

Csongor

Csak egyre kérlek. Mert te messze bírsz,
S nagy birodalmad nem tud éjszakát,
Mondd meg nekem, hová kell tartanom,
Hogy Tündérhonban érjem üdlakot?

Fejedelem

Vagy úgy? kireppent a madár, az ész,
S a fészek puszta, szellők sípja lett.
Tündérhon, üdlak? ó igen, talán
Ha úgy mehetnék, mint a gondolat,
Vagy mint az égben repkedő sugár,
Egyik csillagtól másik, s ami van,
Mind meghódolna. - Menj, menj, jó fiú,
Tündérhon ott van, ahol én vagyok.
Jer, légy vitézem! Nem tetszik? De menj bár.
Ha feltalálod, meghódíttatom,
S rabságra fűzöm minden emberét.
(Magában)
Szegény fiú, kár érte, semmivé lesz,
S mi szép halála lenne harcaimban! (E1)

Csongor

Az megvető volt, ez még gögös is,
Raboknak rabja! kincs és hatalom
Már nem segíthet. - Itt a tudomány
Jó, távolaiba elmerült szemekkel.
Kinyílt előtte, mint könyv, a világ,
S ő, mint ki könyv nélkül is tudja már,
Olvassa folyvást, ami benne van,
Vagy inkább, amit gondol, s benne nincs.
De várjuk el, tán tudja üdlakot,
S tanácsa által boldoggá teszen.

Tudós (elmélkedve jő)

Erő az Isten! úgy kell lennie,
Ész és erő, vagy inkább még erő:
Erő az ész is, mert uralkodik,
S mi az? természet, most felelj, ha tudsz.
Munkáit értem, nem tudom magát.
Erő, vagy Isten? melyik szó erősebb?
Szavak, nevek, ti öltök minket el!
Ezerszer oszlatám már szűz elemre
Az össze-visszajárt természetet;
A képzelődés elfáradt agyamban,
S még istenem sincs. Nem tudom, mi az,
Vagy kit nevezzek annak. És ezért
Fáradtam annyit éjimen s naponnan,
Hogy azt mondhassam, semmit sem tudok!
És mégis ezt a nem tudást nem adnám
Egész hadért, mely, hogy tud, azt hiszi.

Csongor

A bölcseségnek ez csodálatos,
Könnyű nemét választja. „Nem tudom,”
Ez minden, amit tud, s valóban,
Ez nem sok fejtörést kíván, s ez által

Egyszerre minden gáncs elől kitérünk.
Ó ember, ember, önség áldozatja.

Tudós

S a lélek! - ami gondol és akar,
Ohajt és képzeli, búsong és örül;
Ez a világok alkotója bennem,
S rontója annak, amit alkotott;
A lélek! ami emberré teszen,
Azt mondom annak, s még nem ösmerem.
Én én vagyok, s mi ez? nem tudhatom.
Ó, mért az észnek nincs fogó keze,
Vagy mért a lélek meg nem fogható?

Csongor

Rettentő ember, lelkét, istenét
Elrázza, mint a terhes út porát;
S a szép világot bús éjjé teszi,
Csakhogy ne lássa, mint lesz semmivé!
Ó! Tündérhont ez nem mutat nekem.
Szúnyadj szerelmem, még nincs hajnalod.

Tudós

Az, ami van, lesz túl az életem!
Hinném; de késő; álmom elröpült.
De ím, egy ifju vár az úton ott,
Egy ember, olyan, mint anyám fia.
Talán tanulni vágyna? megkinálom;
Mert milly öröm találni hallgatót.
(Csongorhoz)
Jó ifju, mit kívánsz megtudni, szólj!
A nap körül hány kis világ forog,
Az üstökös hány, hány a bujdosó,
Kit ember ösmer, amióta él,
És írni tud - mind elszámlálhatom,
Hányféle fajból áll a földi nem
Bogártól emberig, s a szörnyekig,
Kiket csodául a tenger nevel?
Mi a villám, a szélvész és eső,
Vagy a természet durva teste
Emberkéz által mint fajulnak el
Élet s halálnak kétes eszközeivé?
Mindent tudok már, mindent - még egyet -

Csongor

Kevés, de minden, amit kérdezek:
Nézd, ifju lelkem Tündérhonba vágy,
Düst és hatalmast kérdék, merre van,
És senki meg nem mondta, mondd te meg,
S nyisd fel tudásod kincstárát előttem.

Tudós

Költők világa, szép tündérvilág,
Mi kár, hogy álom, gyermeknek való!
Ébredj föl! vagy, ha még álmodni jobb,
Menj, álmodd vissza, amit álmodál,
Mert a valóság csalt remény -

Csongor

Ne ronts el,

Ez egy kívánság éltet; nélküle
Pusztább az élet, mint egy puszta domb,
Melyen bogácsot kerget a vihar.

Tudós

S úgy van; de ott a tenger, halj bele,
Ha már meguntad látni a napot.
Vagy élj, s mozogj, hogy életet ne únj. (El)

Csongor

S ez minden, amiért az ember él?
Setét, üres, határtalan kebel,
Oh, a te magányod rémítő lehet!
S így utazóim útra nem vezetnek.
Egyik mint bálványt, hitvány port ölel,
A másik rommá tenné a világot,
Csakhogy fölötte ő lehessen úr,
S ez a legszörnyebb mindenek között:
Mint a halál jár élő lábakon,
És puszta sírt hord hó kebel helyett.
Ó szerelem, gyújts utamra csillagot,
S te légy vezérem Tündérhon felé. (Kilép)

Balga

(jó)
Jaj nekem!

Csongor

Ki jajgat itt?

Balga

Jaj! az ágon fennakadtam.

Csongor

S most mi hord itt?

Balga

Leszakadtam,

Mert a madzag gyenge volt.

Csongor

Hah! tehát ágról szakadt.
Szólj, ki vagy?

Balga

Hej! Csongor úrfi,
Kár, hogy engem még nem ösmersz,
Látod, én tudom, ki vagy.

Csongor

Meglehet.

Balga

De úgy van, úr vagy,
Én pedig szabó vagyok,
A sívány földnek szabója;
Én kivágom és bevarrom.

Csongor

Foldozója vagy tehát?

Balga

Rá kalász ruhát adok.

Csongor

Csak latorkodol; ne hidd.

Balga

Nem biz én; de halld tovább.
Udvarodnál egy leány volt,
Böske néven, akit ösmersz;
Ezt én eljegyeztem immár,
S most egyszerre szárnya nőtt,
Mint az ájtatos közönség
A faképnél a papot,
Itt felejtett, itt hagyott.

Csongor

S a düh gatyamadzagával
Hogy nyakon kötötted a bút,
Mind ezért volt?

Balga

Mind ezért.

Csongor

S a düh meztelen maradt.

Balga

Úgy, s a madzag elszakadt.

Csongor

(félre)
Ostobának kedvez a sors,
Úgy beszélnek, és való.
Úti társnak ezt veszem föl. -
Szólj, miért nem térsz ekédhez?

Balga

Jaj! ne búsíts! földem olyan,
Mint az árva tót deák.

Elfogadja a magot,
És terem, de nem gyümölcsöt,
Durva tüskét, rossz csalánt,
S háladatlan vad zabot.
A paraj s gyom benne oly nagy,
Mint bozótban parti nád:
Tátos róka hál alatta,
Mérges gyíkot fojtogat;
Sárkány-fészken kan lidérc ül,
S ilyen-adtát kurjogat.
Szörnyőség csak látni is:
Borzas, mint az ördög anyja,
Kit hajánál fogva hurcol
Fereteg -

Csongor

Hagyd, már eléggé
Látom, ellensége vagy.
Telkeden ha orra buktál,
És nem szívesen hasaltál,
S rajtad táncolt volna bot,
Jobban immár nem gyülnéd.

Balga

Úgy van, úgy van, azt cselekvém.

Csongor

S mert már vissza nem sohajtasz,
Szólj, hová vagy elmenendő?

Balga

Böske nyomdokát csapászom,
S felkötöm, ha megtalálom,
Ő, tudom, le nem szakad.

Csongor

Akkor hárman hullanátok.

Balga

Ó, a föld elég erős.

Csongor

Hogy neveznek?

Balga

Aki csúfol,
Annak Balga, másnak Árki
Tisztességes jó nevem.

Csongor

Balga, hallod, Böske híved
Ilma már, nem Böske többé;
S Tündérhonba költözött.

Balga

Vajjon úgy-e?

Csongor

Úgy vagyon.
Tündérhonba üdlakot,
Merre van, tán tudhatod?

Balga

Hogy ne! megvan sok mesében,
Tán az álmoskönyvben is.
De hogy ő is, Böske - Ilma,
Hogy tündérré változott!
Varjuvá tán? meglehet;
De tündérré? nem lehet.

Csongor

Balga, jer, szolgálj nekem.

Balga

Ó örömmel, száz örömmel.

Csongor

Menjünk Tündérhon felé.
A szép Tünde ott világol.

Balga

Ott világol -

Csongor

Elmerültél,
Mit csodálsz?

Balga

Itt a homokban -

Csongor

Mit?

Balga

Szamárfület találtam
És tehéncsapást; ha ez nem
Böske lába, vesszek el.

Csongor

Ó öröm, s ez Tünde lába,
Mert kié is lenne ilyen?
A szemérem ajtajánál,
Melly a szépség arcain hál,
A szerelm ily lábakon jár,
Csendesen, hogy fel ne verje,
S nyúgodalmát édesítse;
Az öröm busúlt szivekbe
Illyen lábakon suhan be,
S alszik a gond, mint a gyermek,
Mely sirásban fáradott meg,
Föl nem ébred, meg nem hallja,
Hogy vendég jön és megyen!

Balga

Medve cammog a hegyen,
S annak ilyen lába van;
Illyen lábon csúsz az ólnál,
Nád sövényű juhakolnál;
S míg ez mindent összemász,
Alszik a boros juhász,
Úgy megalszik, szinte nyeg
A szakállas köpenyeg,
(Bunda máskép), melly alatta
A szugolyban hentereg.
S föl nem ébred, meg nem hallja,
Hogy zsvány jön és megyen.

Csongor

Ó, ez a láb szív lehetne,
Oly parányi, oly csinos.

Balga

Ó, ez a láb láb lehetne,
Csak ne volna oly temérdek.

Csongor

Tünde! Tünde: erre jártál.

Balga

Halld uram, mint szolgál, illik,
Hogy megértsem, mit beszélsz?
Tünde, mondod?

Csongor

Fény leánya.

Balga

Az tán villámlás lehet.

Csongor

Csillag.

Balga

Göncöl hintájában
A kerékagy.

Csongor

A teremtés
Nála nélkül sírhalom.

Balga

Holt tetem; de mondd, mi ez,
Amit itt pajzsodra vágsz?

Csongor

Lábnymának másolatja.

Balga

S Tünde lába volna ez?

Csongor

Úgy imádd, hogy üdvözülj.

Balga

Megcsalódom, kéznyom az,
Böske tán orrára bukkant,
S lába itt, a kéz amott
A homokban jelt hagyott.

Csongor

Balga, mit mondasz, mi láb ez?

Balga

Böske, hogy pofon csapott,
Rajtam oly nyomot hagyott.

Csongor

Ó, a kéz is undok ehhez,
S a legszebb láb medvetalp.
Én ezt pajzsomon viszem,
S nem lesz álmom, nem nyugalmam,
Míg valóját nem nyerem.

Balga

Én is Böske lábnyomát
E darab deszkán viszem,
Eddig ajtó, most paizs,
Haj, de láb ám még ez is;
Kár, hogy rá nem fér egészen!
Majd csak hozzá gondolom,
Ami még hibázni fog.

Csongor (indulva)

Jósz-e már?

Balga

Megyek, futok.
De hová?

Csongor

Fel, Tündérhonba.

Balga

Ah, a láb is elkopik,
Míg elér oly messzire.

Csongor

Üdlakon kell megpihennünk.

Balga

Addig megpenészedünk.

Csongor

Ó kívánság, légy viharrá,
Vigy, ragadj el engemet.

Balga

Rossz szekér az, bakja nincsen,
Balga nem talál ülést.

Csongor

(megáll)

Melley üvöltés, melley kiáltás!
Hallod a zajt?

Balga

A siketség
Hallaná, bár föld alatt
Mint elásott kincs, nyugodnék.

Csongor

Nézd, mi baj, menj.

Balga

Ó uram,
Három árva ördög ordít,
Egymást marva, öldökölve.

Csongor

Szörnyü harc.

Balga

Szint annyi karc.

Csongor

Arcok egy nagy karcolat.

Balga

Hátok egy nagy daganat.

Csongor

Új körömnek, új ökölnek
Rajtok már hely sem maradt.

Balga

Ó, az ördög is, ha árva,
Mily bolondul vész, szegény!

Csongor

Szólj, vagy ints, hogy jöjenek.

Balga

Értenék csak nyelvökön -

Csongor

Tudsz-e sógorúl?

Balga

Nem én.

Csongor

Hát a medvebátya nyelvén?

Balga

Ami a gyertyát eloltja?

Csongor

Úgy.

Balga

Miből a fergeteg lesz?

Csongor

Úgy no!

Balga

Nem tudok biz én.

Csongor

Kár! talán megértenének.

Balga

Földi, hej! vagy földalatti!

Erre, erre.

Csongor

Úgy látszik, megértenek.

(A manók marakodva jönnek)

Kurrah

Én a bocskort -

Berreh

Én az ostort -

Duzzog

A palástot nem bocsátom.

Berreh

Nem hagyom.

Duzzog

Nem engedem.

Kurrah

Ó, te pacsmag.

Berreh

Ó, te poszméh.

Duzzog

Vén libuc, te bélevő.

Berreh

Hallod? üsd, míg benne tart.

Duzzog

Bélevő te, megharaplak.

Balga

Álljatok meg.

Mind

Megmarunk.

Balga

Azt ne tennétek talán,
Jertek errébb, ott uram,
Egy tanúit, bölcs, ékes ifju.
Majd igazságot teszen.

Duzzog

Vagy gázságot.

Balga

Ó, te féreg.

Berreh

Üsd.

Kurrah

Jerünk, ez jót akar.

Duzzog

Kurrah, hát ha megvakar,
Azt gondolja, hogy keszeg vagy;
S mint a tót, ha elszalajt,
Majd kiáltja: „Nem vakarlak,
Jöszte vissza! keszegem.”

Kurrah

(üti Duzzogot)
Gömböc, puff!

Csongor

Megálljatok,
Mely viszály van köztetek?

Duzzog

Szólj, te szürke, szólj, te ráró.

Kurrah

Béka, csitt! vagy hasba rúglak. -
Halld meg, és ítélj felőlünk:
Árva gyermekek vagyunk,
Bocskor, ostor és palást
Örökünk s egy birtokunk.

Csongor

Az csekélység. A palást,
Mint a ház az osztóknál,
A kisebbé.

Mind

Nem, nem, úgy nem.

Csongor

És miért nem?

Kurrah

Halld tovább.
(Duzzogot hátba üti)

Bújj ki Duzzog a palástból -
Ostor a szó, mely megindít -

Balga

Az való, hogy jól megindít.

Kurrah

Bocskor a ló, mely viszen -

Balga

Kár, hogy csak gyalog viszen.

Csongor

Balga csenddel.

Kurrah

A palást rejt.

Csongor

És mi ebből a haszon?

Kurrah

Aki így felöltözik,
Senkitől sem láttatik;
Mevagdalja bocskorát,
Lép, mint egy bérc, akkorát,
S hol kívánja, ott terem.

Csongor

S látnom ezt nem engeded?

Kurrah

Hogy ne? Adjátok reám.

Berreh

Itt az ostor.

Duzzog

Megragadlak.

(Bele kapaszkodik)

Kurrah

(a dombra áll)

Látsz-e most?

Csongor

A dombon állsz.

Kurrah

(beburkozik)

Látsz-e mégis?

Csongor

Nem, de hallak.

Kurrah

Deh, te bocskor, deh, te szíj.

Így la! ott nálad legyenek.

Csongor

S itt vagy?

Kurrah

(kiburkozik a palástból)

Nézz meg.

Csongor

Itt valóban. -

Most tudom már, osztózástok
Mért bajos, sőt majd lehetlen.
Mert egyenként bírni káros,
Aminek csak hárma jó.

Kurrah

Úgy van.

Berreh

Úgy van.

Balga

(üti Duzzogot)

Mondd, hogy úgy van.

Duzzog

Úgy van, hogy te medve vagy.

Csongor

Három domb van napkeletre,
Távol innen egyiránt.
A szem eltéved közöttük,
Olly egyenlők.

Kurrah

Úgy van.

Berreh

Úgy van.

Csongor

Halljátok szót. Háromé
E jószágatok nem lehetvén,
Egyre kell majd jutnia;
Rakjátok le hát előmbe,
Fussatok föl a hegyekre,
S aki előbb ér ide,
Mind a hármot az vigye.

Kurrah

Ó, mi bölcsen.

Berreh

Ó, mi szépen.

Kurrah

Itt az ostor.

Berreh

Itt a bocskor.

Duzzog

A palástot nem hagyom.

Kurrah

(elveszi Duzzogtól a palástot)

Összetéplek, rossz kölyök. -

Jól vigyázz hát, aki első,

A jószágot az viendő.

Csongor

Úgy legyen.

Berreh

Hop, hegyre hát! (El)

Kurrah

Hop, hop, hop, a hegyre, hop! (El)

Duzzog

Ott szakadj meg, tök-kolop,

Addig itt, ez jól meglöp. (El)

Balga

Nem nehéz lesz eltalálnom,

Csongor úrfi min tünődöl.

Csongor

Mondd el.

Balga

Nemde így itélsz:

Árva jószág, úgy is elvesz,

Hogy ne vesszen, én viszem,

Csongor

Volna kedvem azt mivelní.

Balga

Szánd meg őket, tedd meg azt.

Csongor

Ó, egyébként itt veszek;

Mert az út oly végtelen,

Hogy csak a gyors gondolat

Képes azt bejárni. - Balga,

Nézd, mint szélvész, úgy erednek,

Nyomban e helyen teremnek.

Balga, tartsd meg őket itt,

Én majd értem eljövendek.

(Elviszi a manók jószágait)

Balga

Balga, tartsd meg őket itt!

A parancs jól hangzanék,

Csak ne volna benne Balga.

Jaj nekem, jaj szemeimnek,
Itt rohannak, itt ügetnek,
Mit csináljak, merre fussak?
(Amint fut, elesik, a Manók mind a hárman által esnek rajta)

Kurrah

Jaj fejem!

Berreh

Jaj tomporom!

Duzzog

Ó palástom, - jaj nekem.
Vesszen el vén lelketek,
Most koldussá tettetek.

Kurrah

Elszökött a tolvaj!

Berreh

Elment.

Elrabolta mindenünket.

Duzzog

Úgy-e mondtam, s nem hívétek?
Most bámultok, mint a tők,
Mely még éretlen korában,
Felmászott a szilvafára.
S vén otromba nagy kobakja
Érni kezdvén nyári napra,
Bámúl, hogy le nem jöhet.

Kurrah

Duzzog, hallod, ahelyett,
Hogy gorombán csúfolódom,
Mondd el a búszavakat,
Ami rád maradt apántól,
És szállítsd le tolvajunkat.

Berreh

Tedd meg, tedd meg, az neked van
Adva gazdag örökül.

Duzzog

Volna kedvem meg nem tenni.

Kurrah és Berreh

Volna kedved meggebedni?

Duzzog

Megteszem már, megteszem,
Csak ne fojtogassatok.
Szállj le tolvaj a palásttal,
Bocskorommal, ostorommal:
Bokron, árkon és hegyen,
Szörnyű hullatod legyen;

Csipkebokron fennakadj,
Árkon, vízen elmaradj,
Szállj le, szállj le, és ne fuss,
Ördögök körmébe juss.

Berreh

Jertek, ezt most összetépjük.

Kurrah

Meggyötörjük. - Csalfa szolga,
Hátadon szíjat hasítunk,
És eb-bőr lesz bocskorunk.

Duzzog

Körmöm éhezik beléd.

Balga

Mit csináljak, mit hazudjak?

Kurrah

Aki tolvaj szolga vagy,
Szólj, hová ment szép urad,
A gazember, szólj hová ment?

Balga

Halljátok, ne bántsatok,
Még nem ettem ördögöt, de
Most eszem, ha bántotok.

Berreh

Hah, minő száj.

Duzzog

Hah, minő fog.

Kurrah

Szólj, beszéld el, merre indult?
Szólj, te ferde rossz kerék, szólj.

Balga

Furcsa dolgokat kívántok,
Akit a ló elragad,
Avval nem lehet beszélni,
Megy, mert a ló elviszi,
S ott pihen, hol leteszi.

Kurrah

Szólj, mi történt?

Balga

Hadd pihenjek.

Duzzog

Hogy hazudhass.

Berreh

Szólj.

Duzzog

Beszélgj.

Balga

Akit itt szemléltetek,
Lelni kezdte a hideg.
Láttam, hogy nagyon beteg,
A palástot rávetettem,
S gondoljátok el, mi történt?

Kurrah

Vaj! mi?

Berreh

Szólj, mi?

Balga

Elveszett,

Mint a délibáb a síkon.
Aztán nem tudom, mi történt.

Kurrah

A palást őt eltakarta.

Berreh

Hát az ostor?

Duzzog

Hát a bocskor?

Balga

Úgy bizony, s hát menni kezdett,
S a bocskorban megbotolván,
Az szilaj volt, elragadta.

Kurrah

Hallod ember, ez hazugság,
Olyan vastag, mint fejed.
Szólj, vezess el, merre ment.
Vagy ne élj meg, addig üzünk,
Míg egészen elkopandol,
Mint a koldús bocskora.

Balga

Én tán tudnám, merre ment.

Berreh

Szólj, ha jót akarsz.

Balga

Mit ér az?

Rajtam általestetek, s most
Sánta, béna, rongy vagyok.
Mennék, s járnom nem lehet,
Lábam eltört, s nem vihet.

Kurrah

Elviszünk, csak jer velünk.
Égre fordult két keréssel,
Áll egy kordély útfelen - -

Balga

Ah, az én szegény kocsim.

Kurrah

Abba ülj, mi elviszünk;
Csak mutasd meg, hol lakik.

Balga

Úgy segéljen két kerék!
Megteszem, ha - jaj bokám, -
Itt ez úton jobbra húztok. (Félre)
A nagyobb úr én vagyok.
Csongor úrfi rossz lovon ment,
Három lóval én kocsin.

(Mind el)

HARMADIK FELVONÁS

Sík

(Messziről palota látszik s feléje bokrok között egy gyalogút visz)

Mirigy

Itt van Hajnal palotája,

És a tündér tömkeleg.

Tünde s Csongor - úgy mutatják

Messzelátó szemeim -

Erre jőnek; az pihenni,

Ez, mint árnyék, őt követni;

S a manók is - mely szerencse!

Üldözésem tárgyai,

Erre jőnek. E határon

Most én kővé változom,

Rút varacskos régi kővé,

Hogy, mit önként elbeszélnek,

S fűrt agyokban végezének,

Majd, ha mind kihallgatom,

Meg lehessen rontanom.

(Leül s összezsugorodik. A manók húzzák kordélyon Balgát s bolyogatnak.)

Balga

Deh, te Duzzog! e biz alszik,

Mind a három mint az ürge,

Jól teszik, hadd nőjjenek.

(Leszáll és nyújtózik)

Ej ha! szinte megmeredtem!

Úgy, de bezzeg Balga bátyó,

Mit csináljunk a manókkal?

(Hirtelen feleszmélve)

Úgy van, úgy lesz, azt teszem.

(Lassan félre fordítja a kordélyt)

Megfordítom a szekerkét,

S e varacskos vén követ,

Felnyalábolom fölébe.

Aztán hadd ballagjanak,

Mind a vízig szárazon.

Deh, te szürke, deh, te ráró.

(A manók bolyogatva elballagnak)

Mirigy

(egy kissé fölemelkedve)

Elmegyek, de fél fülemmel

Itt vigyázok, mint az örvény,

S jaj neked, te csalfa szolga,

Meg lesz ágyad vetve nálam

Meg! csalánból és tövisből,

S szűnyogokból szemfedőd. (El)

Balga

Mintha szóltak volna? - Senki
Így la! most szabad vagyok.
Hej! de mit szemlélek ott?
Ember az, vagy morzsalék?
Olly alatt mász a gödörben.
Csongor úrfi. - Ő az, ő az!
Ó, be messze van szegény.
Hol járt itt az istenadta?
Átkozom rossz bocskora
Millyen hirtelen meghozta.
Soha! Soha! Csongor úrfi,
Erre! Erre!

Csongor (jó)

Itt vagy, Balga?

Balga

Itt biz én, pedig kocsin.

Csongor

Hál' az égnek, hogy kimásztam.

Balga

Úgy-e, a bocskor vetett le?

Csongor

Nem tudom. Mint gondolat
Mint sugár, mely egyik égből
Egy világi messze végből,
Más világba szökve hat,
Jöttem, vagy csak álmodám,
És alattam, és fölöttem,
Oldalattam, és köröttem
A világot láthatám.
Egy nagy arc volt, végtelen,
Rajta millió szemek;
Mind oly ékes, oly remek
Hogy beszédem képtelen,
Méhdongás, szunyogzene,
Elbeszélni, amit láttam,
Ahogy forrt fenn s alattam
A világok mindene.

Balga

S ily magasról porba hullni,
Mily keserves hullomás!

Csongor

Úgy van, s azt nem érzi más,
Mint, ki már fenn kezde járni.
De beszéld el, Balga, mint van,
Ily hamar, hogy itt teremtél?

Balga

Aki ösmer, nem csodálná.
Míg te égen, csillagon
Össze-vissza nyargalóztál,
Addig én kordélyomon
Jöttem itt a vert uton.
Mennyi csárda, mennyi csapszék
Volt előttem és utánam!
Az egész út csárda volt.
S rajta százezer pohár
Csillogott, mint napsugár.
S mennyi zaj, mily kurja volt,
Azt én el nem mondhatom,
A mennydörgő mennykü dobszó
S a legmérgeőbb mozsár-szó
Ahhoz képest cimbalom.

Csongor

Jó szerencse, hogy talállak.
Ott a házba költözünk most,
S hírt, tudósítást veszünk.

Balga

Vagy még inkább jól eszünk,
És annál inkább iszunk.

Csongor

Telhetetlen! annyi csárda
Volt előtted, s szomjuhoznál?

Balga

Telhetetlen, és mivel?
A temérdek semmivel.
Mint fizettél, úgy ihattam,
Szégyenedre - csak vizet.

Csongor

Majd a jobb idő fizet.
Balga, hallod, itt megálljunk.

Balga

Elhiszem; mert két leány jó,
Két parányi mézedény.

Csongor

Ó, az első mily sugár,
Mily dicsőség mozdulatja.

Balga

Kár! a fátyol elborítja.

Csongor

Lába két ezüst madár -

Balga

Hímtelen nép, árva pár.

Csongor

Melley enyelgve jár a földön -

Balga

Legkivált a búzaföldön.

Csongor

Oly mulón, oly könnyüden,
Mintha csókot kérne kölcsön
A füvektől, a virágtól,
S félni kell, hogy meg nem adja,
Hogy legottan elrepül,
S a virágot sírni hagyja.

Balga

Ej! a tüske majd megfogja.
Mondhatom, gyöngy két személy.

Csongor

Ó, ne mondd kettőnek, egy,
S ami ott utána megy,
Az csak árnya termetének.

Balga

Az nekem már cifra ének!
Hát az árnyék vastagabb-e?
Törzsökebb-e, izmosabb-e?
S a valóság ösztövé?
Ó uram, még olly árnyéket
Össze-vissza, s átölelni
Nem legböjtibb gondolat.

Csongor

Szószatyor! ne tátogass itt,
Nyeld el fél kapált eszednek
Lúdtömő termékeit.
Menj, míg e nap rajzolatja
A szűk utat el nem hagyja,
Térdepelve állj elébe.
Kérjed, kényszerítsd nevemben:
Nincs-e tiltva s kedve ellen
Mondhatatlan kellemeinek
Elborulnom zsámolyánál,
S mint utasnak, idegennek
Kérdést tenni szűz magánál?
Menj, ne késsél, menj sietve.

Tünde, Ilma (jönnek)**Ilma**

Azt mondottad, asszonyom, hogy
Itt a Hajnal honja van.

Tünde

Úgy van Ilma, ott ama ház,
Mely rőt tajtékból fuvalva,
S csillaggal van koszorúzva,
És e tündérgert megette
A szép Hajnal birodalma.

Ilma

Úgy, de az csak tréfa volt,
Hogy tilalmas birtokában
Lánnyal szólni férfinak,
Még tilalmasb nyájaskodni,
S csókért csókkal adakozni?

Tünde

Csak valóság, amit mondasz.
Hogy legelsőbb kedveséhez
A szerelmes lányka szólt,
Elpirultak arcai,
S szebbek lőnek Hajnalénál,
És azóta e hazában
Amely lány szól kedveséhez,
Eljátszotta kedvesét,
Eljátszotta szíve üdvét,
Mely, mint forrás a hegyekből,
Ömlik, ömlik, s vissza nem tér.
Csak mikor fenn tündököl
A világos dél,
S Hajnal messze múltat, egy más
Ország szélénél,
Akkor kertje belsejében
Lop a szerelem,
S egy rövidke édes órát
Enged töltenem.
Ah, de innen, innen is
Elhajt végzetem,
S akivel felboldogulnék,
Nincsen itt velem,
Csongor ah, még egy delem van:
Egy kis óra tartománya,
És te messze, messze vagy még,
Mint a végtelen világvég.

Ilma

Már azt meg kell vallani,
Ily bohó kis rendelést
Nem találni hét megyében.
Férfihoz nem szólni lánynak!
Szörnyőség az -

Tünde

Ilma, hallod,
Emlékezned illik, hol vagy.

Ilma

Már azt meg nem állhatom,
Legalább hagyd megsiratnom.
(Meglátván Csongort és Balgát)
Ah! szegényke szolgálójok.

Tünde

Ó öröm, kit látok ott.
Ilma, Ilma, Csongor eljött.

Ilma

Ó keserves állapot,
Balga is nyomába jött.

Tünde

Ó, örömmek, fájdalomnak
Kínos édes érzeménye!

Ilma

Asszonyom, nem volna jó,
Míg időnkbe tart, ölelni?

Tünde

Hagyd el, Ilma, jer, siessünk.
Vár kívül egy ház vagyon,
Tisztes özvegyasszony lakja,
Ott Csongornak hírt hagyunk,
Délben Tündét hol találja.
Jer, ne lépj oly pípesen,
Mintha boltba küldenélek,
Jer, szaladjunk.
(Balga eléjük térdepel)
Ah, de nézzed,
Itt egy ember -

Ilma

Tátogat.

Tünde

S milyen harscsa szája van.

Ilma

Vajjon? s Csongor úrfi szebb-e?

Tünde

A majomhoz is hasonlít.

Ilma

No bizony! - de nem haragszom:
Férfi, mint a többiek,

Tünde

Ilma, mondd el, mit tegyek?

Ilma

Én egy tapot sem megyek.

Balga

Ne tovább, szelíd galambok,

Térdem itten a határ.

Ott egy ékes ifju vár -

Ilma

Éhes, úgy-e? hadd igyék.

Balga

Az nevében szólalandok.

Ilma

Ó az ürge, a vakondok,

Hogy beszélhet ily bolondot!

Tünde

Ilma, nézzed, nem bocsát;

Szük utunkat mind elállta.

Balga

Ó, talán nem hallotok,

Vagy magyar szót, szép virágim,

Még ti nem tanúztatok?

És az a kis gyenge száj,

Gyenge, mint a csibemáj,

Oly hiába volna szép,

És hiába oly pirosló,

Hogy határin semmikép

Nem terem meg a magyar szó?

Azt kívánom tudni - Mennykő!

Egyik sem fülel reám.

Tünde

Ilma.

Ilma

Tessék.

Tünde

Ments meg innen.

Ilma

A majomtól?

Tünde

Ah nem, Ilma,

A legnyájasabb legény.

Ilma

Férfi.

Tünde

A természet oszlopa.

Ilma

Mit parancsolsz asszonyom?

Tünde

Tedd, hogy félre menjen innen;
Mert különben itt veszünk.

Ilma

Megcsipem, hogy vére csordúl
És tudom, hogy visszafordúl.

Balga

Jaj, mi szörnyü tíz köröm,
A boszorkány-körmök illyek.
(Ilma körmei előtt hunyáskodva átborul a keskeny gyalogúton.)

Ilma

Asszonyom, nézd, elterült,
S híd gyanánt lesz lábaidnak.
Annak is rossz bár; de menj át,
Addig én őrt állok itt.
(Tünde átmegy)

Balga

Vaj! mi volt ez, bolhaugrás,
Vagy szunyogtánc hátamon?
(Ilma átmegy)
Jaj nekem, jaj tomporom,
Ó, ez átkozott szekér volt.
(Ismét térdre áll)

Csongor

Már nem állhatom tovább.
Elborúlok ott előtte,
S választ magam veszem.
(Letérdepel. Tünde, Ilma közbeszorulnak)

Tünde

Ilma! lásd, hová vezettél?
Most középen itt rekedtünk,
Ott a szolga, itt az úr.

Ilma

Szörnyőség, most mondja bárki,
Hogy leánynak lenni könnyü!
Útját úgy eltérdelik,
Hogy nem képes elszaladni.
Mint lehullott férges alma
Láb előtt hever, körüle
A sok csalfa férfi szív;
S aztán lépjen, s ne botoljon!
Ó, én inkább hódolok.

Csongor

(Tündéhez)

Nap, ki elborúlsz előttem,
Éjbe foglalt délvilág,
Szólj, miként nevezzelek,
Hogy, ha fénynek mondalak,
Még csekély ne légyen a név.
Nem felelsz? ah, ajkaid közt,
Mint szeretnék lenni szó,
Titkos, édes, fél kimondott!
Szólj csak ennyit is, ne kínozz.
Nincs szebb, mint a némaság,
Mely szép ajkakon mulat;
Tó az, mely bár pusztaság,
Mégis mennyet mutogat.
Ó, de már, ha tiltva van,
Látnom rózsaréveit,
Szózatodnak, hallanom hagyd
Szívetöltő hangjait.
Intesz? félre térjek innen,
S meg ne tudjam, hol vagyok?
Ah, ha még te is kegyetlen,
Millyek úgy a szirt s fagyok?
Elveszek! - de nem busítlak,
Szívemet hagyom hidúl;
Lásd, hogyan mégy rajta át,
Mert alatta tenger a bú,
S a sohajtás fergeteg.
(Felkel, Tünde s Ilma elmennek)
Semmi szép szó, semmi kéret
Meg nem tartja; elmegy, itt hágy.
Szólj, te tőke, szólj, te szikla,
Szólj te békasó! mivel
Bánthatád, hogy nem felel?

Balga

Én?

Csongor

S ki volna más? te szirt,
Irgalmatlan rossz kova,
Kedvem volna, addig ütni -

Balga

Rossz kován nehéz kiütni.

Csongor

Összezúzlak, sár-göröngy.

Balga

Azt ne tedd az istenért!
Ily gyaloghíd, mint magam,
Fél világon sem terem több,

Melleyen istenasszonyok
Járdogálnak, lépdegélnek.
Úgy beszélnek, egy volt ilyen,
Mellyet Jákob álma látott,
S Balga, alkalmas hitellel,
Még ez őstől származik.
Ó, az a láb!

Csongor

Mit beszélsz?

Balga

Általlejte hátamon.
Ó, mi láb az!

Csongor

Gyenge volt-e?

Balga

Ah, mi gyenge!

Csongor

Szólj, kicsin volt?

Balga

Ah, mi kisdéd!

Csongor

Könnyü volt-e?

Balga

Mint a szellő.

Csongor

És nyomása?

Balga

Édes, ízes és csiklandós.
Minden porcikám megindult:
Szívem, májam agyvelőm,
Még a -

Csongor

Nem hallgatsz-e?

Balga

Még a

Hátam is nyögött belé,
Úgy megnyomta - meg ne üss hát -
Az nem ő, csak árnya volt,
Aki úgy reám dobolt;
S dobbanása oldalaim közt
Most is nyögve bujdosik.

Csongor

Ah, ha Tünde volt - de hírét
Itt ki mondja most nekem?
Elnémúlt a szerelem,

S a kívül nincs semmi hívem,
Mely vezetne útamon.
Nem tudom, hová legyek.

Balga

Nagy baj. Illy esetben a hős
Torkon metszi a keservet,
Elsohajt egy illyenadtát,
S szépen meghalálozik.
A szokás ez -

Csongor

A szokás az,
Hogy te most letérdepelj,
Durva szolga, mert miattad
Hágy el mindenütt szerencsém.

Balga

Ah, kegyelmezz.

Csongor

Nem, letörlek,
Annyi veszteségemért.

Balga

Ah, kegyelmes úr, csak egy szót!
Vedd le lábadat nyakamról,
Itt találtam egy nyomot.

Csongor

Mit találtál?

Balga

Hátamon van,
S itt a földön a homokban.

Csongor

Mily jelek, mily gyenge lábnyom?
Egy van illyen a világon!
Ő az, ő az, Tünde jár itt,
Tünde! - ó öröm, ne ölj meg.

Balga

Hej! beh jó, hogy a homok
Minden úton megterem.

Csongor

Jer, kövess, tán úton érjük.
Ó, szerencse, ó örömnapp!
(El)

Balga

Szinte meghalék; de semmi!
Ó szalonna, ó kenyérnap! (El)
(A manók húzzák a szekeret Miríggyel)

Mirígy

Hóha!

Kurrah

Hóhe! itt megálljunk.

Berreh

Ó, mi kárhozott fiak!

Duzzog

Mért nem róka, hogy megenném!

Kurrah

Elszökött az átkozott.

Berreh

Rajtunk egy követ hagyott.

Duzzog

Egy varacskos vén követ,
Melly alatt kígyó tenyészik,
S a penészes béka nyög.

Berreh

Döntsük el, hogy összeúzzék.

Kurrah

Aki ráül, elkárhozzék.

Duzzog

Holtig álmatlan legyen,
Aki rajta megpihen.

Mirígy

(fölemelkedve)

Hóhe!

Berreh

Melly ijesztő.

Duzzog

Melly utálat.

(Berreh, Duzzog elszaladnak)

Kurrah

Bár utálat nézni rád,
S hozzád nyúlni fürtelem;
Megragadlak, undok állat,
Meghuzattál, most fizess.

Mirígy

Ó fiam, kár vesztegetned
Szép erődöt oly hiába.
Hát, ha még majd rád ijesztek?

Kurrah

Szállj le, és ne tétovázz,
Egy van, aki rám ijeszthet.

Mirígy

S egy van, aki bánthat engem,
Tudd, s rémülj, az ördög az.

Kurrah

Tudd meg hát, és vessz, az ördög,
Aki bánthat, én vagyok.

Mirígy

Rossz manó! ki rád ijeszthet,
Vén Mirígy, tudd, én vagyok.

Kurrah

Hah, utálat!

Mirígy

                    Meg ne indulj;
Mert, ha lábad, mint az örvény,
Mint az orsó pördül is,
Vén Mirígy mint gondolat,
A boszúnak gondolatja
Úton ér és elemészt.

Kurrah

Vagy, vagy sem; de szólj, mi kell még?

Mirígy

Látod a fehér lakot?
Vár kívül egy dombon áll.
Ott most én lakom, cselédes,
Tisztos özvegy képiben.
Csongor, aki most ezen jár,
Mert egyéb nincs a vidéken.
Kisdéd hajlakomba száll.

Kurrah

Hah! leginkább ő az, akit
Körmeim keresnek itt.

Mirígy

Hagyd el! itt erőszakért
Büntetés vár. Jól tudom,
Ami kárt tett, azt idővel
Visszaszerzem, csak figyelj rám.

Kurrah

Mit tegyek, szólj?

Mirígy

                    Légy szolgája.
Aki most van, azt rekeszd el,
S öltözzél, mint ő vagyon,
Légy bohó, mint az, s fecsegy,
Hogy, ha Csongor lát, ne sejtse,
Ami változott körötte.

Kurrah

Érttem, érttem, mit tovább?

Mirígy

Csongor majd egy kertbe visz
A közép dél fényekor,
Hintsd meg ottan e porokkal,
S ő alunni fog, ha szinte
Félvilágot érne is
Minden perc, kit ott elalszik.

Kurrah

És azontúl?

Mirígy

Bízd reám;
Károd megtérítettik.
Most eredj, én majd követlek.

Kurrah (félre)

Nem hiszek; de úgy cselekszem,
Hogy jutalmam meglegyen. (El)

Ledér

(sietve jó)

Mirígy

Psz!

Ledér

Ki szólít?

Mirígy

Psz!

Ledér

Ki az, no?

Mirígy

Psz!

Ledér

Hiszen megyek, de merre?

Mirígy

Kis leány.

Ledér

Ó, ó, bizony ni!
Kis leány.

Mirígy

No, nagy leány hát!

Ledér

Hát bizony, nem mindenik
Olyan ám, mint nénike,
Oly redőből szótt öreg zsák.

Mirigy

Kis babám, ne légy boszús.

Lédér

Oly töpörtő! akinek már
Fogfájása sincs -

Mirigy

No kedves
Kis madarkám, csillapodjál.

Lédér (nevetve)

Néne, úgy-e szép dolog,
Szántóföldet vinni arcán,
Melyben agg szeplő virágzik,
S mint egy tisztos régi szűz,
A szömörce szakállt ereszt?
Jaj, be furcsa kép maga!

Mirigy

Fúdd ki már lúdmérgedet,
Dévaj, álnok, csapdi szer te.
Én tudom, hogy nem vagy oly rossz,
Mint szavadból mondanálak;
Lásd a kort tisztelni illik,
S én behintve bár redőkkel,
Még javadra élhetek tán;
Mert, leányom, a redők
(Lédér arcát végig simogatja)
Majd ez arcon is tanyáznak.

Lédér

(megborzadva)
Hah, mi jég kéz!

Mirigy

El ne rémülj.
Hát hová mégy, szép leányom?

Lédér

Hát hová, s hová ne mennék?

Mirigy

Ó, te gyöngy, te pávatoll!
S hát hová mégy gyermekem?

Lédér

Erre is, meg arra is,
Tudja isten, vagy mi! merre?

Mirigy

Valld meg édes, nemde otthon
Kór apád van, s szenvedő;
Nincs egyéb, mint csak te, aki
Gyámolítsa és kötözze,
S most füvekkel gazdagon

Visszatérsz, hogy azt tegyed.
Úgy-e bár! tudom, mi űz?

Ledér

Ah!

Mirígy

No lásd, leányom;
Az nagyon szép, mert atyád volt,
Aki téged, benn szorúttat
A rettentő tűzhalálból,
Másod étellel megáldott.
S már te ép vagy, ő pedig mint
Szén az izzadó kohóban,
Vész, fogy s tán hamvába dől.

Ledér

Ó jaj, ó jaj!

Mirígy

És az árvák,
Ó, az a két gyenge gyermek,
Aki porban mász előtte,
S mint oroszlán, rí az éhség
Ajkaik közt, hogy miatta
A sivány port rágdogálják.
S a szegény, e férgek atyja
Nem segíthet, nem mozoghat,
Könny helyett kínlángokat sír,
És az égre így kiált föl:
Isten, isten! élsz-e még?

Ledér

(leül és sír)

Jaj nekem, jaj elhagyottnak!

Mirígy

Kelj föl, kis bohó te, kelj föl,
Hisz csak tréfa volt beszédem.

Ledér

Jaj nekem, jaj! mit tehettem,
Egy setétlő kis teremben
A pokolmécs pillogása,
Bűnös ajkak suttogása
Elboríták lelkemet.
Elpirúltam, és nem látszott,
Visszavágytam, nem bocsáttak,
Vagy bocsáttak, s nem jöhettem
Nem kívántam jöni már.
Hév kar ége vállamon,
S a merész, az áruló csók
Elcsattant tűzajkamon.

S ó, azóta, szörnyü élet!
Ó, én elveszett leány, én!

Mirígy

Hagyd leányom a keservet,
Egy szép úrfi vár reád.

Ledér

Jaj nekem! szegény apám! -
Átkozott az óra is.

Mirígy

Kelj, ne sírj, te kis bohó,
Nézd e szép arany haját.

Ledér

(fölkél)
Azt is átkozom -

Mirígy

Te dévaj!
Lásd, neked van szánva, kell-e?
S ó, az a szép gazdag ifjú!

Ledér

Én testvérimhez megyek.

Mirígy

Mintha aztán nem mehetnél!
Ó, mi szép az ifju vérnek
Úgy lobogni, úgy szökelni,
Félig alkonyúlt teremben
Bíbor ágyon a fehér lány
Mint elöntött téjhab alszik,
Vagy csak úgy tesz, mintha alunnék.
S mint a megrezzent harang,
Hangzik és ver a tüzes szív:
Akkor a szép ifju jön
Titkon, csendben, egyedül.
Jer velem, ne búslakodjál,
Jer, te csinos kis boszorkány.

Ledér

Ó jaj - elmegyek haza.

Mirígy

Hogy ne mennél! most velem jőj.
Mennyi szál hajad terem,
Mind arannyá változik,
Olyan gazdaggá tehetlek.

Ledér

Istenem! hát merre menjünk?
Én tán elmegyek haza.

Mirigy (elvonja)

Kisbohó, nem! most velem jössz. (Félre)

Csongor, ezt neked szereztem.

Ennél lelj utált szerelmet,

Azt ohajtom, s végrehajtom,

S többé nem keres boszúm.

NEGYEDIK FELVONÁS

Mirigy házának udvara

Csongor és Balga
(jönnek. Balga leül)

Csongor
Erre jőj, tán erre mentek.
Hát te lomha dög leülsz-e?

Balga
Látod.

Csongor
Ó te medvecímer.

Balga
Én utazni, nem szaladni
Jöttem.

Csongor
Ó, vad állat! - ám de
Várj itt, míg e házba térek,
Útasítást ad talán,
Vagy ha nem, szállásra fölvesz
A jövőendő éjszakán.

Balga
Ennyi aggság, ennyi bolygás,
És miért? egy asszonyért,
Egy picin kis asszonyért,
S abból is csak mennyi asszony!
Jaj bokám, jaj térdeim.
Én biz' itt leülök addig,
Gyámolítom a falat.

Duzzog
(jó szolgáló képiben)
Kis komám, szeretsz-e még?
(Ráönti a szemetet)

Balga
Ó, hogy mind a két szemed
Lábad ujját ékesítse!
Arra néz, és engem önt le.
Még ez ám a ferde had!

Berreh
(mint részeg jó s leönti)
Féreg inná meg borát!
Ollyan, mint a kéneső.
Hadd csorogjon a szeméten.

Balga

Hé!

Berreh

Hohó!

Balga

Az ördögökbe!

Berreh

Vagy te voltál, szent öcsém?
Semmi, semmi, no! nagyot nőjj.

Balga

Nőjj te, vén bak, akkorát,
Mint a legfőbb Tátrabérc,
S akkor ünnepelj, mikor
Legtöbb mennykő üt beléd. -
Szedte vettét! még bizony
Rám szoknak, ha itt ülök,
Már csak feltápázkodom. (Feláll)

Kurrah

(mint utas jó egy számarral)
Hóha! mackó, itt megálljunk,
A bitófa vár reád.
(Balga derekához köti a szamarat)
Ezt az isten szép lovát
Úgy cseréltem egy juhásztól
Harminchárom birkabőrön,
S természet szerint! szegénytől
Azt is tőle loptam el.
Csillagot nem rúg, de mondják:
Jobb számaron, mint gyalog.
Most a szállást megtekintem,
Addig mackó, meg ne moccanj.

Balga

Én s bitófa! ó te sárkány,
Ó, hogy a penész befogja
Mind a két szemhéjadat! - De
Jól van! a bitó fölül,
S a számarnak szamarán
Úriásan lovagol.
(Fölül a számarra. Dimitri kinyitja a bolt felső ajtaját s kinéz)

Dimitri

Ez vidéki, s tán iszákos,
Majd jól megfizettetem. (Balgához.)
Kedves úr! szegény szolgája.

Balga

Úgy is illik! Ah, vagy úgy,
Jó napot, Dimitri bátya;

Csillagom szülötte! hát még
Itt is megterem ketek?

Dimitri

Ó, mi mindenütt vagyunk,
Mint a napfény -

Balga

Mennydörgöttét.
Miért nem mint a gyom s giliszta?

Dimitri

Mondok egy kis papramorgót
Nem parancsol, édes úr?

Balga

Szinte mérgeződtem.

Dimitri

Egy kis -

Balga

Ó igen! de törköly úgy-e?
Vagy talán rozs?

Dimitri

Mentsen Isten!
Szilva, kedves úr, valódi
Szilva, finum, s olly erős, hogy!

Balga

Most nem szomjuzom.

Dimitri

Bizony
Mondhatom pedig, hogy illyet
Nem találni messze földön.

Balga

Majd egyébkor.

Dimitri

No de tessék!

Balga

Annyi mint az! ide hát.
Majd hiszen Dimitri bátya,
Meglesz ám az ára is,
Mert mi itt fogunk tanyázni.

Dimitri

(félre)
Ah szegényke! pénze sincs. -
Mindjárt itt leszek. (Bevonúl)

Balga

No, végre
Emberemre is találtam.

Mondom, szinte szomjuzom már,
Olyan szörnyű éh vagyok. - No's?

Dimitri (jó)

Isten uccseg! kedves úr,
Szívesen adnám, de nincs.
(Boltját bezárja)

Balga

Nincs-e? ó bab, ó olaj,
Mért nem öltétek meg őt.
(Kurrah kijön, s vezetni kezdi a szamarat)
Hé! hová!

Kurrah

Vagy kend is itt van?

Balga

Majd leszállok - engedelmet.

Kurrah

Semmi szállás! Csak maradjunk.
Jó szelíd egy állat ez.
Ott imént, hogy érkezém,
Egy bitófához kötöttem.

Balga

A bitófa én valék.

Kurrah

Furcsa! hát bitófa úr,
Csak maradjunk a számaron.

Balga

Jaj nekem! hogy veszne meg!
Még az ólba is behurcol.

Kurrah

(nagy zajjal énekel)
Ha a csipkebokron rózsza nem teremne,
Bolond madár volna, aki rá röppenne.
Hej, dínom dánom!
(Azalatt Balgát szamarastúl az ólba hurcolja.)

Csongor (kijő)

Délben kell tehát találnom,
Mert egyébkor tiltva van.
Ó idő, csekély idő, mint
Fogsz te tőlem elsuhanni.
De sietnem kell, megyek.
Balga!

Kurrah (belől)

Mindjárt.

Csongor

Balga, hol vagy?
Jössz-e már?

Balga (belől)

Jaj megkötöznek.

Csongor

Majd megoldlak, csak ne mozdulj.

Kurrah

(kijő Balga öltözetében)

Itt vagyok már.

Balga

(benn kiált)

Csongor úrfi!

Csongor

(visszafordulva Kurrahhoz)

Mit süvöltesz, dőre állat!

Kurrah

Csak kiálték, hogy ne fuss.

Balga (benn)

Csongor úrfi!

Csongor

No's mi kell.

Kurrah

Mondok, merre lesz menésünk?

Csongor

Jöjj utánam!

Balga (benn)

Csongor úrfi!

Csongor

Megveszél, hogy úgy üvöltesz?

Kurrah

Légy nyugodt, csak visszahangzik.

Amit ordíték előbb.

Balga (benn)

Csongor úrfi!

Csongor

Óh természet,

Légy egészen visszahangzó,

S szép nevével zengj örökké!

(Csongor, Kurrah el)

Balga (benn)

Csongor úrfi!

- - -

Szoba
Mirígy és Ledér

Mirígy

Nézd leánykám, itt van a lak.
Tégy azonként, mint beszéltem,
Míg karodba csalthatod.
Akkor - érts meg - akkor olvadj,
Égj, lobogj, mint a tüzes bérc,
S repkény karjaid közül
El ne hagyd bontakozni.
Menj, siess és ékesülj fel. (Ledér el)
Én a kertbe térek addig.
Ott vigyázok dolgaimra,
S majd, ha Csongor álom által
Elszalasztá kedvesét,
Ezt ölelje megcsalódva.
S hah, ha majd a fürtelemből
Ébred, és irtózni kezd
Önmagától, életétől,
Majd ha tiszta nyúgodalma,
Mint vihartól felzavart tó
Oly habokkal víja lelkét,
És örökre, mindörökre,
Látja tűnni szép világát,
A szerelmet, édes álmát;
S keble, mint az elhagyott ház,
Oly rideg, bús, oly komor lesz,
Akkor lásson engem ülve,
Örömben énekelve,
Megnyílt sírja szélein. (El)

Berreh és Duzzog

(kétfelől jönnek)

Duzzog

Berreh, Berreh, hop hop hop.

Berreh

Mit vadásztál, kis kolop?

Duzzog

Itt az elrabolt örökség.

Berreh

Több, mint várhat a reménység.

Visszalopjuk, visszalopjuk!

Duzzog

Nem! cseréljük, s tréfaság lesz,

Majd, ha rajta menni vágnak,

És a bocskort ostorozzák,

És a bocskor nem megyen.

Berreh

Jól van, jól van, elcsereéljük.

Duzzog

E palástot -

Berreh

Hol szerezted?

Duzzog

Kis zsidótól vettem el,
A hideg már majd megvette;
Hogy ne fázzék, sárba tettem,
És nyakiglan eltemettem.
Hogy nyavalygott, mint üvöltött!
Míntha hátul metszenék.

Berreh

Hahaha! jól van, elcsereéljük.
Bocskor is van, nézz ide.
Pusztá palláson hevert már.
Lopva nőszött benn egérke,
S fölnevelte kölykeit,
Meztelen kis férgeket.
Cincogások jelt adott,
A kandúr ott cammogott,
A bocskorra felkapott;
Én a kandúrt földhöz üttem,
És a bocskort elemeltem.

Duzzog

Ó, ez cifra kis multság.
Nézd ez ostort! Nyaköttő volt,
Egy szegény dög függé rajta,
Aki, míg élt, makkirály volt,
Most alatta fűtt el a szél,
És az árvíz el nem érte.
Én levágtam, madzagából,
Nézd, ez a szép ostorom van.

Berreh

Add csak, azt is elcsereéljük,
Hadd morogjon a banya.

Duzzog

Uccu! bocskor, meg ne csosszanj,
Isten hozzád, kapufa. (El)

- - -

Kert

Csongor és Kurrah

Csongor

Mért, hivatlan, bűnös álom,
Mért ömölsz el most szememre,

Most, midőn szerelmi kéjre
Földelelne szép világom?
Hány király ohajtja, s nem jött
Áldomásod ón szemére,
Hány busongó szív könyörgött,
Hogy borulnál sebhelyére?
Mindazoktól elfutottál,
Itt mulatsz a boldogabbnál,
Aki ébren vágyna lenni,
Tünde karján édelegni.

Kurrah

Egy gyepágy kinálkozik,
Húvös illatú ölével,
S elföd a lomb ernyejével,
Jer, fogadd el, itt pihenj meg.

Csongor

Balga, kelts, ha kedvesem jön.
Ah, tovább nem állhatok;
Vajha, míg leszúnyadok,
Bal szerencsém elkerüljön. (Elalszik)

Tünde, Ilma (jőnek)

Tünde

Jaj nekem! mit látok ott?
Alva vár-e Csongor engem?
Aki érte a halálból
Vissza tudnék lelkesedni,
Alva vár-e engem ő?

Ilma

Tán csak rólad álmodozni
Szúnyadott el, míg lejönél;
Mert az álom édes álom
Arról kit szivünk szeret.

Tünde

Hagyj el, Ilma, hagyj magamra. -
Engedelmet rózsaszáj,
Hogy virágodat szedem. (Megcsókolja)
Csók, szelíd galamb te, menj el,
Csak te vagy szelíd eléggé,
Melly az álmak hajnalából
Visszahíjad szellemét.
Hát nem ébredsz édesem?
Visszarablott csókjaidal,
Hogy fogollyá tégy, nem ébredsz?
Ah, hiába csattanál el,
Csók, te hittelen galamb,
Hírhozónak vissza nem térsz.
Csongor, ébredj - mint derült ég
Arcod olyan, napja nincs-e?

Nincs-e fény, mely elfogadjon,
Égve, aggva, kedvelődöt?
Nyisd fel, ah nyisd a szemet,
Mely megbírta szívemet,
Mely belőle, mint korán nőtt
Szép virágot, a szerelmet
Fölcsalá, s most fagyni hagyja;
Nyisd fel, ah, nyisd a szemet,
Melyben üdvöm gondolatja
Fogva tartja lelkemet. -
Kedves, ébredj, csókjaim közt
Elcseréltem ajkamat,
Elveszítém magamat,
Kelj, találj fel karjaid közt. -
Csongor, hát nem kelsz-e fel,
Még ma láthatsz, holda kelve,
Tartományokat bejárhatsz,
Tévelyeghetsz, bujdokolhatsz,
Bú magadnak, kín nekem,
Nem találsz meg, soha nem! (Ráborúl)

Ilma

(Kurrához)

Csempe szádat jól ha nézem,
És vitorla két fülednek
Lebve lógó szárnyait,
És ha nézem görbe lábad
Lőcsnek épült csontozatját,
Ó, te messze földi vendég,
Ugy hiszem, hogy ösmerélek.

Kurrah

Úgy van, s hogy ne volna úgy?
Ó szemem világa te!

Ilma

Jaj! ne mondd azt, gyík lehetnék,
Sánta koldús tyúkszeme,
Csak szemed világa nem.
Szólj, szurokban mosdol-e,
Vagy mitől van, hogy pofádon
Szinte fénylik a sötétség,
Mint a rongyos csizmaszáron,
Mellyet a szegény deák
Tolluival megcsiszolgat. -
S még sem ösmersz, bűnvirág te?

Kurrah

Ó én csillagom, galambom.

Ilma

Ó, az istenért, ne tedd azt,
Tégy akármit, üss agyon,

Csak ne kezdj el mosolyogni.
Oly vagy akkor, mint ha társát
Koncevő eb megmorogja.

Kurrah

Látod angyalom, mi jó vagy,
Ó én boldog szerető.

Ilma

Ó, te fűzfa, ó, te tőke,
Még sem ösmersz? nézz ide,
Böske, hitvesed vagyok.
Vagy, hogy megdicsértelek,
Az vadít el? jöszte, inkább
Félre nézek, úgy ölelj meg.

Kurrah (megöleli)

Kedves, édes házi bútor.

Ilma

Ó, te puska szagú,
Hol pokolban vetted e büzt?

Kurrah

Csókot asszony!

Ilma

Jaj! megégtem;
Ez pokolnak fajzata.

Kurrah

Meg ne mocsanj, mert befallak,
És megeszlek, mint az almát.
(Ilma ijedten félrevonúl tőle)

Tünde

Jaj nekem! nem álom ez,
A kajánság műve inkább.
Elrepüle gyors időm már;
Menni kell és nem remélni,
Mindörökre kínban élni.
Lelkem édes gondolatja,
Csongor, itt marad fölötted,
Vajha, ó megsíratandó,
Vajha még meglássalak.

Kurrah

Mit parancsolsz, asszonyom,
Majd ha ébred, mondanom?

Tünde

Mondd, hogy egy szeggel magasbra
Villogó kardját akassza.
(Magában)
Úgy gyanítom, bűn fia,
Eszköz e rosszban te voltál, -

Ilma menjünk gyász utunkra.
(Tünde, Ilma el)

Kurrah

(megilletvén Csongort)
Így la! ébredj, tolvaj úrfi,
És bámuld meg a napot.

Csongor

Mintha mély sír lettem volna,
S benne lelkem a halál,
Oly sötét volt álmaimban,
A sors, mely fölöttem áll.
Szólj, mi történt, míg aluttam?

Kurrah

A tündérek itt valának.

Csongor

És te, - rettentő gonoszság!
Alva hagytál, nem vertél fel!

Kurrah

Mint csalódom, jó uram.
Annyi szóra, annyi zajra,
Azt csodálom, hogy rekedtté
Nem levék, te meg siketté.
Mint számárnak vemhe, melly
Édes anyját elveszíté,
Vagy mint a szamár maga,
Mely kemény szelet jövendő,
Úgy üvölték, úgy rikolték;
És az a mézforradék,
Mit tön és nem tön miattad!
Fölvevénk, és meg' letettünk,
Szólogattunk, megsirattunk,
Mind hiába, nem kelél.

Csongor

Átkozottak gyermeke,
Mindeneknél átkozottabb,
Haj! most merre térjek én?
Ó, az elveszett időt
Mellyik isten, mellyik ember
Szerzi vissza életemnek?
Elment, mint sebes hajó,
Nyom helyett örvényt hagyó,
Melyben elmém sírja nyílt meg,
S összetépett lelkemé.

Kurrah

Jobb szeretnék messze lenni.

Csongor

Most hová, haj! merre menjek?
Szólj, midőn ment, mit beszélt?

Kurrah

Azt izente, hogy magasbra
Tedd egy szeggel kardodat.

Csongor (gondolkozva)

Hah! mi az? hát csalt vetének?
És talán e szolga arra
Bűnös eszközül szegődött?
Úgy van, úgy van, szörnyen úgy van!
Csalfa szolga, halj meg érte.
Futsz-e? fuss bár, bűn cseléde,
Úzni foglak, mint az árnyék,
És árnyékká rontalak. (El)

- - -

Szoba
(Mirigy hajlékában)

Ledér

(aranyfürtösen belép)

Így, ni! Most belém szerethet
Még a szívtelen halál is. (Énekel)

Túl a Tiszán, túl a Dunán,
Innen is,

Úgy galambom a kis leány,
Ha hamis. (Ásít)

Ah! biz én már únom is;
A bolondos vén anyó
Biztatott, hogy szép fiú jön,
S most az ördög sem köszönt be,
Még az ördög öccse sem.

(Egy rózsát vesz le kebeléről, s leveleit széthintve, azokon sétálva énekel)

Pesten jártam iskolában,
Térdig jártam a rózsában.

(Hirtelen megáll)

Ah! szegény levélkék,
Elszaggattalak.

(Leül, ölébe szedi a leveleket s énekel)

Rózsalevél, kicsi rózsalevél,
Miért van, hogy halovánnyá lettél?
Halovánnyá, mint a lány orcája,
Mint a télnek hideg hóruhája.
Rózsalevél, kicsi rózsalevél -

Jaj, nekem! - ki monda jajt?

Ah Ledér! Ledér!

Hol van a te régi kedved,
És mosolygó gyermekálmod?
Sírsz-e? sírj, ha nem nevethetsz,

Rég ohajtott könny szemedben,
Rózsakendő kezeidben,
Sírj, s töröld el könnyedet.
(Egy kis ideig arcát eltakarva szótlan ül, azután hirtelen fölugrik)
Hah! ki jó, mi zaj közelget?
Én bolondos mit csináltam!
Nem, nem, ezt nem állhatom ki:
Ó magány, te ölsz meg engem.

Balga

(jó egy darab deszkával)
Beste lélek rossz hada!
Engem így elzárni tőle!
Ólba zártak; de kitörtem
Ajtaját, s im, hordozom;
Aki nem hisz, lássa meg.
(Meglátva Ledért)
Á - bocsánat szép kisasszony. (Félre)
Vagy talán csak ő kegyelme,
A tündér, az eszemadta.
Ó! beh szépen fut szegényke.

Ledér

Szörnyűség! a vén tarisznya
Ily bohókás majmot úz rám.
Ó vigyorgó fakutya!
Nem, nem, abból semmi sem lesz.
Megszököm! - de még előbb
Megcsigázom a bohót. -
(Balga felé fordul)
Ah!

Balga

Sohajt!

Ledér

Ó!

Balga

Ó szegényke!

Mint a böjti szél az úton,
Oly keservesen sohajt.
(Ledérhez térdepelve)
Szólj, parancsolj, mit tegyek.
A világot, mint darab húst,
Érted fölfalom, ha kell. -
Eltaláltam, már vidámabb.
S ah a lelkem! hogy mosolyg,
Oly ördögös kedvesen,
Mint a teli pinceszáj,
Melyben a piros bor áll:
Most majd én is rásohajtok,
Ah!

Ledér

Ah!

Balga

Ah!

Ledér

Az élehetetlen!

Már nekem kell arra térnem,
Mert különben ott ragad. -
Kedves -

Balga

Ó én boldog állat
Minden emberek között!

Ledér

Nem vigasztalsz meg szavaddal?
Lásd, én bús vagyok miattad,
Mint az árva gerlice.

Balga

Ó, a lelkem gilice!
Tán meg is kén' már ölelnem?
Úgyde Csongor? megbocsásson,
Hogy nem ő sziveltetik,
És hogy Balga szebb kölyök tán,
Arról Balga nem tehet.

Ledér

Ott kemény lesz térded alja -

Balga

Sőt itt jó helyen vagyok,
Hagyj pihenni lábaidnál.

Ledér

Ó ökör, sőt csorda! mit csináljak?
(Balgához)
Ím, hogy kedvedet tegyem,
Itt öllelek, édesem.

Balga

Ó ölel meg, ó szerencse,
Légy szelíd bor, meg ne fojts.

Ledér

Szíved a rév, ott kötök ki,
Ékes ifju, el ne úzz.

Balga

Ó, én ékes ifju, én!

Ledér

Húnyj szemet, te gyöngyvirágom,
Mert megégetsz, húnyj szemet.

Balga

Ó te csalfa! hát behúnyjam?

Lédér

Húnyd, ha kedvelsz.

Balga

S így maradjak?

Lédér

Így! szerelmed zálogául

Nem kívánok egyebet.

S ah, mi szép, mi kellemes vagy. (Félre)

Mint a macskafaj vakon.

Balga

Hát ne nézzek még szemedbe,

Kincsem-adta kis csalója!

Lédér

Légy türelmes, kedvesem.

(Egy rongyos tömött karszéket tol maga helyébe; félre)

Így öleld atyád fiát.

Én tudom; hogy megszököm. (El)

Balga (a széket ölelve)

Mily puhák szép karjaid,

Mint a szép fehér szalonna,

Kedves, édes oldalborda.

És ez a fürt - ó öllelek.

(A szék nagy zörgéssel összedül, Balga ijedve felugrik, egy pamat lószőr kezében maradván)

Szürke lószőr és faláb!

Hát ki látott ily csodát?

Férges háza, bolhafészek,

Összezúzlak, átkozott szék,

Tűzre teszlek, tolvaj szerdék.

Mennydörgő! de nem haragszom;

Csongor úrfit kell kutatnom,

Mit csináljak, mit tegyek most?

(Meglátja az asztalon a manók vélt örökét)

Ó szerencse! itt van a kincs.

Búsuljon a számár,

Elég nagy feje van. (Öltözni kezd)

Balga vígan éli napját,

A bocskorba dobja lábát,

S úgy megy, mint a gondolat.

Deh! te bocskor, deh! te szíj,

Csongor úrfinál legyenek

Nos? megyünk, vagy nem megyünk?

E biz azt csoszogja: nem!

(Mindenféleképp erőködik fölemelkedni)

Átkozom rossz bocskora,

Arra vár, hogy én vigyem,

Vagy, hogy jól megabrákoljam.

(Ostorozza bocskorait)
Deh, te szürke, deh, te ráró!

Csongor
(jó s Balgát nyakon fogja)
Most szaladj, ha tudsz, hitetlen.

Balga
Így adod ki béremet?

Csongor
Úgy, hogy e helyen megöllek,
Áruló, ki elraboltad
Minden üdvösségemet.

Balga
Semmit én még nem raboltam,
Mint imént ez egy ütést,
Ezt is jó szüdből adád.

Csongor
Csúfolódsz? vész el, álnok.

Balga
Úrfi! én nem értelek.

Csongor
Nem? no megteszem, hogy érts.

Balga
Mért akarsz a földre nyomni?

Csongor
Hogy nyakadra hágyak, ördög,
És tiporjam lelkedet.
(A manók, jószágaikat mutogatva, hirtelen általmennek a színen)
Hah! mi ez? te kétszer is vagy,
Balga itt, és Balga ott.

Balga
Bocskor itt, és bocskor ott.

Csongor
Most gyanítom! a manó volt,
Aki megcsalt képed által.

Balga
Most tudom, mért nem mehettem,
És nyakamra, mért tiportál.

Csongor
Ó! a végtelen világon
Senki sincs boldogtalan,
Én egyedül vagyok az.

Balga
És miért? a bocskorért!
A bocskor nem csizma bár,

Lopni még sem illik azt is;
És az ördög visszaváltja,
Ami hozzá tartozik.

Csongor

Balga, hallod.

Balga

Hallom úrfi.

Csongor

Jőj nyomomba.

Balga

És hová?

Csongor

Azt ne kérdd, ha még hivem vagy.

Balga

S így örökké bujdosásra
Szántad ifju éltedet?

Csongor

Mindörökké, és azon túl!
Égjen bár le akkorára
A magas dél fénysugára,
Mint egy kisdéd fénybogár,
Melly az égben félve jár,
S úgy bolyongjon egyedül
A sötétlő végtelenben,
Hogy magát se lássa többé:
Én tüzenél akkor is még,
Tünde, érted bujdosandom. (El)

Balga

Már, ha úgy van, ám, jerünk bár.
Míg csak annyi lesz belőlem,
Mint egy elfőtt birkaláb,
Én is bujdosó leendek,
És evendem, és ivandom,
Míg csak bennem, s benne tart.
(Elindul, kis várat után ismét jó)
Birkalábot emlegettem,
Vajjon, ahová nem tettem,
A szekrényben ott van-e?
(Amint a szekrényt nyitja, Mirigy alakja áll előtte)
Huh Mirigy! a vén utálat.
(Ajtó felé fut, ott is Mirigy alakjával találkozik)
Jaj fejemnek, jaj szememnek,
Mily csodán kell borzadoznom!
Két alakban egy boszorkány,
Itt is, ott is ő az undok:
Söprü fegyver van kezeiben;
Rút halál sötét szemeiben,

Csongor úrfi! jaj! segítség.
Ablak, ajtó, merre vagytok,
Jaj fejem, jaj tomporom!

(Mirígy alakjai kétfelől söprüvel kergetik, míg végre az ablakon kiugrik. Mirígy alakjai egyesülnek)

Mirígy

Minden el van veszve, minden!
És kacag bolond Mirígyen
A pokolnak feneke.
Hát Mirígy csak olly eke,
Olyan szolga dáb pemét,
Mellyen minden gyáva szánthat,
Minden gyáva lovagolhat?
(Haragosan dobbant lábaival)
Nem, nem, mondd pokol, hogy nem,
Zúgj, ha hallod, és feleld: nem.

Föld alól

Nem! nem! nem!

Mirígy

Itt vagy, itt vagy, érzelek.
Átok érte, hogy feleltél,
Átok háladij gyanánt.
Halld tehát: egy jós lakik
Vén berek közt sziklarésben,
Kétszer alszik három hétben,
Azt helyéből messze üzöm,
S én jövendölök nevében.

Föld alól (kacaj)

Hahaha!

Mirígy

Tetszik úgy-e? megteszem.
Tünde, Csongor elmenendők
A bereknél, és tanácsot
Tőlem, általam veendők.
És elrontom a szerelmet,
És helyette veszedelmet
Mag gyanánt vetek beléjük,
Hogy magokban vesszenek.

Földali hang

Nem! nem! nem!

Mirígy

Ha szolgáltam valaha,

Földali hang

Hahaha!

Mirígy

Lelket vittem útaidra,

Földali hang

Hahaha!

Mirígy

Csúfolódsz? tán meleg van,
Hogy kacajt ütsz kínaidban?
Gyáva szellem, vessz magadban!
Egy meg kettő három a szám,
Nélküled megy végre munkám.
(El. Föld alatt nagy kacaj)

Barlang

(Mindenfelől sűrű lombos fáktól árnyékolva, előtte borított kút. Mirígy jó s a kutat feltakarja)

Mirígy

Itt van a kút, a jövőndő
Mélyen nyugszik tükörében.
Lássa sorsa visszáját benn
A szűz, mely partjára feljő.
(A kutat háromszor kerülvén)
Forrj kút habja, forrj,
Tajtéket sodorj,
(Egy írást tart a kút fölé, mely magától meggyúl)
Csalfa eskü vérrel írva,
Bűnös szívtől lángra gyúlva;
Mély vizedbe hull le hamva,
Forrj kút habja, forrj. (Megáll)
Csillag, mellyen a halál
Csonton, embercsonton áll,
Felhő, melly a sírra száll,
Ahol vérzik a fűszál,
Szél, mely tűzben lángolál,
Bennveszők siralminál.
Szálljatok le, szálljatok le.
A jóskútba nézzetek le!
(Eltávozik a kúttól)
Mintha jőne, akit várok.
Itt jön, itt van, lássa most,
Amit meg sem álmodott;
Én pedig Csongort hozom meg.
Hogy jövőndőt itt vegyen.
Évek éve múlhatik,
Míg együlnek útaik. (El)

Tünde, Ilma (jőnek)

Tünde

Ilma, jó jel!

Ilma

Jaj, minő hely!
Itt boszorkány lakhatik.

Tünde

Ó nem, itt egy jós lakik,
Egy rideg nő, melly időkben
Búvárkodva messze lát,
S a leendők fonalát
Tartja biztosan kezében.

Ilma

Már ha úgy van, keztyüt huzzunk.
Itt van a szép kis tenyér,
Tiszta, mosdott és fehér.

Tünde

Ah, mi boldog pillanat!
A varázskút nincs befödve,
Nem lebeg a gyászfátyola.
Boldog, aki most bele néz,
Azt nem éri bánat és vész,
Kedvez annak csillaga.
Haj! de még is rettegek,
Borzadás fog el jövődóm
Még nem látott képinél.
Ilma, menj elő te, nézz be,
És beszéld el, mit látsz benne.

Ilma

Legfőlebb is zöld vizet,
S egy pár pislogó szemet,
Melly az úszó békafejből
A világra fölnevet. (Lenéz a kútba)
Ah nem, ah nem, Balga lelkem,
Hát te vagy, te olly alatt?
Mit csinálsz ott, a hüvösben,
Mit csinálsz ott, gyönyörű?
Jer föl, égek, olvadok,
Mint a gyenge vaj vagyok.
Ó! a lelkem hogy' szeret,
Csókot kér, nem kenyeret;
Jőj; ha nem jössz, én megyek le,
S ott találom enyhemet.

Tünde

Ilma, látom, lelked örvend,
S boldogsága özönében
Füldik, mint a víg madár.
Hagyj most engem, hagyj lenézniem

Ilma

Ah! mért versz ki álmaimból,
Fogfájásra ébredek.
(Még egyszer lenéz a kútba)
Balga, Balga, kedvesem,
Nem pártolsz el, úgy-e nem?

Tünde

(a kúthoz közelítve)

Csillagok, kik a jövendőt
Fénybetűvel kék mezőben
Írjátok le a nagy égben,
Ti a menny szép szemei,
Kedvezőn mosolygjatok
A varázskút éjjelébe:
Sorsom nyugszik rajtatok.
(Lenéz)

Ah, mi táj az, mely világ!
Zöld mezőben egy leányka
S egy kis bárány játszanak,
Szép és ifju a leányka
Fürge s dévaj a kis állat,
És játékok oly vidám,
Olyan boldog, mint magok.
Hah, de mely gyász-tünemény az?
Hős fiú jön fegyverestül,
Vérben, porban, lankadottan,
Elborúl a szűz előtt.
S ím a lányka összetépi
Hó ruhája fodrait,
A sebesre felkötözi
Keble patyolatjait.
Hálabuzgón föltekint
A vitéz - ó mennyi kint
Kell megélnem! ő az, ő az,
A hitetlen szerető,
S a leányka - jaj nekem -

Ilma

Asszonyom, ne állj tovább így;
Mert szoborrá változol. (Félre)
Balga tán megtetszett neki,
Attól tartok, elszereti. (Tündéhez)
Asszonyom, ha engeded,
Inkább osztozom veled. -
Nem szól, hallgat, sír szegény,
Én pedig fohászkodom. (Ásít)

Tünde

Boldog, tán nem boldog lányka
Mondd, hová vész nézeted?
Ah, mi van csalárd szemében,
Mely lerejtett kincs, hogy azt,
Mint buvár a gyöngyöket,
Olly epedve, olly örömmel
Mélyen híven, keresed?
Ah, ne higgy az ál sugárnak -
Ah, ne higgy, de mit beszélek?

Ó szerelmem álmai!
Már ölében a leányka,
Harca gyenge, mint maga.
Csókja ég már arcain,
A hitetlen, melly adóul
Régen engem illetett;
S mellyet annyi gondom ápolt,
Annyi édes aggodalmam,
Ketten ők szerelmimen,
Nélkülem hogy' osztakoznak!
Jaj nekem, jaj kárhozottnak!
A ligetben andalogva
Járnak ketten boldogúl,
S a báránka, mint szerelmem
Árván, búsan, elhagyottan,
Fejcsüggesztve jár utánok;
Játszó társa már nem játszik,
Ah, vagy játszik és eljátssza
Rég ohajtott üdvömet.
Járnak, mennek a ligetben,
S mindig mélyen és mélyebben,
Ott kaján lomb, itt könnyim,
Ah! nem látnak szemeim.

Ilma

Már ez mégis szörnyőség;
Vesszen a rossz kútja! inkább
Eltemessük, mint hogy ártson.
Asszonyom, nézd, itt a kő -

Tünde

Ó nem, Ilma, el kell vennem
Sors kezéből a keservnek
Telmértékű poharát.
Most vagy máskor el kell vennem,
Vagy az elme, vagy szerelmem
Győzni fognak szívemen.
(Ismét a kútba néz)
Mit találok? új vidék;
Pusztá tenger, pusztá szirt,
És a szirton a leányka,
Eltemetve bánatába,
Bomlott szívvel, bomlott hajjal,
Néz a hullám távolába.
Jaj! hová lőn üdvössége,
Hol szerelme kéjei?
A hitetlen fut hajóján,
Mint a szélvész, mely virágot
Tört le, fut kegyetlenül.
És a szirton áldozatja,
A megcsalt lány összerogy!

Égő szive lángjait
Oltják tenger habjai. (Eltávozik a kúttól)
Illyen minden férfi szív?
S Csongor annyi kellemeikkel,
Olyan arccal, oly szemekkel,
Csongor öldökölhet így?
Kárhozott légy csalfa kút,
Kárhozott a szellem is,
Mely pokolnak büntövéből
A világra felhozott.
Pusztá légy és elvadúlt,
És vadúljon messze tőled
Minden, ami boldog és jó.
Ó, hitemnek romladéka,
Bánat! merre viszlek el! (El)

Ilma

Mely baj ez már meg' nekem!
Még Balgával sem csevegtem,
S asszonyom már elmegyem.
(A kúthoz lép)
Balga lelkem, egy pogácsa
Van zsebemben, nézd galambom.
Azt is itt hagyom neked.

(Egy darab süteményt hajít le a kútba, amelyre az nagy lángot vet; Ilma sikoltva elszalad, Mirígy feljő a kútból a láng után.)

Mirígy

Már megjártam útam
Kis leányzó képiben,
Jóstanácsot elfogadni,
Csongort erre csaltam el.
(A kúthoz megy)
Kút leánya,
Kút csodája,
Kelj, ha keltelek,
Menj, ha küldetek.
Kút palackja,
Kút galambja,
Szállj, ha intelek.
Kút leánya,
Kút csodája,
Légy az ifju
Csalogánya:
Hol hazája
Várva várja,
Meggpihentét
Ott találja;
Csak szerettét,
Soha Tündét,
Bár kívánja,

Meg ne lássa,
Mindörökre,
Mindörökre,
Ne találja.
Kész a jóslat veszedelme,
Itt a vendég, most helyemre.
(Fekete fátyollal befödi a kutat s a barlangba rejtezik.)

Csongor, utóbb **Balga** (jőnek)

Csongor

Merre tünt el a leányzó?
Jóslatot mondott vehetnem,
Csak követném nyomdokát.
Itt vagyok, huh! mily vidéken,
Itt ez a hely borzadásnak,
Félelemnek gyászhelye:
Ez lesz a jós lakhelye.
(A barlanghoz fordulva)
Jós, időknek hú buvára,
Jós a szirtek templomában,
A homállyal s gondolattal
Társalkodva lakozó,
Jós, ha jósnak hívatol,
S nem vagy a név ellenére
Rossznak, gyásznak hirdetője,
Szólj, szerelmem sorsa millyen,
Merre törjek, merre térjek,
Kedvesemhez hogy elérjek?

Szózat

Amit látni fogsz, kövesd,
Szép leányka, meg ne vedd,
Arca csendes, mint az est,
Kit hunyó naprózsa fest;
Szeme tündök, mint ez est,
Melyben csillag fénye reng,
Lába könnyü, mint az est,
Melly a szellőn játszva leng,
Uta arra, hol az est
Alkonyába dőlni kezd,
Arra indulj, ott pihenj meg.
Ott találod a kegyest.

(A fátyol emelkedik, alóla a kútból egy leányalak tűn föl, mely Csongornak integetve tova leng.)

Csongor

Álmok édes képzeménye,
Csodaszülte szűz alak,
Szólj, ki vagy, mennyi küldeménye?
Csalsz-e, vagy jól láttalak?
Ah! megállj, vagy bár sietve

Menj világon s végeken túl.
Csongor nem remeg bajoktól,
Fog követni, menj elő. (El)

Balga

Bámulok, meg' bámulok,
Szám csekély a bámulásnak,
De, ha egyre bámulok,
Majd egyedül maradok.
(A barlanghoz fordulva)
Asszony'ám! - nem hall - nagy asszony! -
Jaj! nagyot hall nyomorú.
Néne, egy kis jó tanácsot.
(Azalatt egy palack bor s egy sült galamb emelkednek a kútból s Balga homlokába ütköznek.)
Óha! még bizony kivernék
Mind a két szemem világát.
Lánc lobogó! az bizony bor,
S ez meg olyan sült galamb,
Amint én nem vagyok az.
Szállj le, szép piros palackom,
Szállj le, hozzám szép galambom,
Meg nem eszlek, meg nem iszlok,
Csak szivecskémhez szorítlak!
Nem hiszik, s az nagy baj! ó én
Árva elhagyott legény.
Intenek, hogy nyomba menjek.
Engem úgyse! megteszem.
Várjatok meg, hej! megyek már,
Itt vagyok már, szánjatok le,
Hadd fogódzam bennetek.
Hujja huj! ha sapka vagy,
Üsd le azt a rőt palackot.
(Süvegét utánok hajítja s el)

Mirigy (előjön)

Meglőn amit, s mint akartam,
Most aranyfa, szép gyümölcsöd,
Szép almád nekem terem.
Meglopom, meg! az lesz dolgom,
S a manókat kergetem.

ÖTÖDIK FELVONÁS

Kietlen táj

Tünde s Ilma (jőnek)

Ilma

Hol vagyunk itt, asszonyom,
Mely kietlen tartományban?
Én, ha engem kérdenének,
Jobb szeretnék messze lenni,
Legalább is olyan messze,
Mint Pozsonytól Hortobágy.

Tünde

Légy nyugott, s ne aggj veszélytől,
Hú árnyéka bánatomnak,
Itt az Éj országa van.
A gyűlölt fény birodalma
Lelkem annyi fellegét
Nyílsugárral hasogatja,
Nem kívánom szebb eget;
Ide húz a bú homálya,
A reménynek csüggedése,
És a csüggedés reménye
Itt találják honjokat.

Ilma

Ah, bizony nem jól találják.
Kis szemem már úgy kinyílt,
Mint a tányérbélvirág.

Tünde

Ah, a szív is úgy nyilik meg,
Mint sötétben a szemek.
Boldogságban zárva tartja
Rózsaszínü ajtaját,
Az örömnök gazdag árja,
Hogy ne fojtsa el lakát;
Búban, kínban, szenvedésben,
Titkos mélyeit kitarja,
Hogy, ha még van, a reménynek
Elfogadja sugarát.

Ilma

S ezt hogy tudjuk, ily kietlen
Földre kelle bujdokolnunk,
Hogy madár se jöjön onnan,
Ahol nap van és világ?

Tünde

Légy türelmes bánatommal.
Vég utat tesz most szerelmem:

Itt vesz enyhet vagy halált.
Jer, kövess e vég utamban,
S lássad ott az Éjt magát.

Ilma

Mit csináljak, merre fussunk?

Tünde

Pusztá parton fátyolában
Egy komoly bús asszony ül:
Csermely folydogál előtte,
Csillagokkal tündökölve -

Ilma

Borzadok, ha rá tekintek.

Tünde

Ő az, kit keres reményem,
Ő az éj gyász asszonya.
Nála vannak rejtve mélyen
A jövődök titkai;
Kérni fogjuk elborulva,
S esküinkkel kényszerítetni,
Hogy felfödjék ajkai.

Ilma

Jaj, ne menjünk; mintha szólna,
Érthetetlen hangokat
Mormol ajka.

Tünde

Álmodik.
S a patak elbeszéli
Halhatatlan álmait.
Várakozzunk, mert boszúja,
Végzetlen és sulyos,
Éri azt, ki háborítja.

Éj

Sötét és semmi voltak: én valék,
Kietlen, csendes, lény nem lakta Éj,
És a világot szültem gyermekül.
Mindenható sugárral a világ
Fölkelt ölemből; megrázkódtatá
A semmiségnek pusztaságait,
S ezer fejekkel a nagy szörnyeteg,
A Mind, előállt. Hold és csillagok,
A menny csodái lőnek bujdosók
Kimérhetetlen léghatárokon.
Meggzűnt a régi alvó nyugalom:
A test megindult, tett az új erő,
S tettekkel és mozgással gazdagon
Megnépesült a pusztá tér s idő,
Föld és a tenger küzdve osztozának

Az eltolt légnek ősi birtokán;
Meggzűnteté a tenger habjait,
S melyet haraggal ostromolt imént,
Most felmosolyga mélyiből az ég;
S mint egy menyasszony, szépen és vidáman
Virágruhába öltözött a föld.
A por mozogni kezdett és az állat,
S királyi fejjel a lelkes porond,
Az ember lőn, és folytatá fáját,
A jámbort, csalfát, gyilkost és dicsőt. -
Sötét és semmi vannak: én vagyok,
A fény elől bujdokló gyászos Éj. -
A féreg, a pillantat bűboréka,
Elvész; idő sincs mérve lételének.
Madárt a szárny, a körmök állatot
Nem váltanak meg, kérges büszke fát
Letesznek századoknak súlyai.
Az ember feljő, lelke fényfolyam,
A nagy mindenség benne tükrözik.
Megmondhatatlan kéjjel föltekint,
Merőn megbámúl földet és eget;
De ifjusága gyorsan elmulik,
Erőtlen, aggott egy-két nyár után,
S már nincs, mint nem volt, mint a légy fia.
Kíírthatatlan vággyal, amíg él,
Túr és tünődik, tudni, tenni tör;
Halandó kézzel halhatatlanúl
Vél munkálkodni, és mikor kidőlt is,
Még a hiúság műve van porán,
Még kőhegyek ragyognak sírjain,
Ezer jelekkel tarkán s fényesen
Az ész az erőnek rakván oszlopot.
De hol lesz a kő, jel, s az oszlopok,
Ha nem lesz föld, s a tenger eltűnik.
Fáradtan ösvényikből a napok
Egymásba hullva összeomlanak;
A Mind enyész, és végső romjain
A szép világ borongva hamvad el;
És ahol kezdve volt, ott vége lesz:
Sötét és semmi lesznek: én leszek,
Kietlen, csendes, lény nem lakta Éj.

Ilma

Ah, szegény bús asszonyságnak
Millyen furcsa álmai vannak!

Tünde

Borzadással tölt el e szó.
Borzadással issza lelkem
A mulóság poharát.
Most jer, Ilma, jer, közelgjünk

Tisztelettel elborúlva,
Illessük meg fátyolát.

Éj

És a sötéten túl van a világ -
Mi vakmerő kéz illet engemet,
Mulanóságról békén álmodót?
Ösmerlek, nyughatatlan lányka, te;
Tündér hazádban üdvnek századi
Valának megszámlálva éltedül;
De föld szerelme vont a szívedet,
A fényhazából földre bujdosál;
S mert boldogságod ott is elhagyott,
Segélyt keresni későn visszatérsz;
De mindörökre számkivetve légy,
Legyen mint vágtyál, a kis föld hazád,
Órákat élj a századok helyett,
Rövid gyönyörnek kurta éveit.
Indulj, ne lásson itt tovább szemem;
Mert, aki halhatatlan Éj vagyok,
Olyan sötétté teszek, mint az árny,
Hogy rózsaberkiből a szerelem
Irtózza nézzen, mint iszonyra, rád,
S illat helyett gyötörjön vad tövis.
Menj, menj, mert amit mondtam megteszem.
(Tünde, Ilma el)
Omoljatok, nem késő habzatok.
Az Éj az álmok partjain bolyong. (El)

Hármas út vidéke
(Csongor a leányalak után jő)

Csongor

Csalfa tündér, játszi kép te
A világon s életen túl,
Merre csábít gyorsaságod?
Százszor véllek megragadni!
Százszor e megdobbanó szív
Készül csalfa szívedet
Elfogadni szerelemmel,
És te eltünöl suhanva,
Mint az élet, mint az álom;
Nyughatatlan lábaiddal,
Meg nem várod jöttömet.
Intesz újra? Nem hiszek.
Hányszor puszta dombokon,
Hol vezérléd útamat,
Hányszor láttalak megállni,
Nyílt kebellet, nyílt karokkal?
Vágyaimtól részegen

Elfelejtém a bolyongást,
És nem láttam a kietlent,
Mert te, szív és szem csalója,
Téged láttalak, s imádtam
Fátyolodnak titkait.
Állj meg, állj meg, és ne hagyj el,
Add jutalmát annyi kinnak,
Hagyj pihennem karjaid közt,
És elsírnom veszteségim
Mondhatatlan séreit.
(Fellép a hármass útra)
Hah, itt vagy egyszer annyi vágy után!
(A leányalak eltűnik)
Mi volt ez? árnyék! és én hol vagyok!
(Kis ideig gondolkozva áll)
Forrás után a szarvas nő eped,
Nő társ után a szarvas gím, oroszlán
Mind a kettőnek űzi nyomdokát.
Forráshoz ér a nő, a gím nevéhez,
S erője dúló vadnak célt mutat.
A hangya futkos, apró léptei
Alig mutatnak járást, és halad;
Nagy távolokról, gátak ellenére
Fáradva és mozogva hon terem:
Földhöz ragadtan mász a vak csiga,
De a természet válthatatlanul
Hátára tette biztos hajlakát,
Mikor kívánja, hon van, s elpihen:
Elérhetetlen vágy az emberé,
Elérhetetlen tündér, csalfa cél!
S miért az olthatatlan szomj, miért
Rejtékeny álmok, csalfa jóslatok,
S remény vezérrel eltűrt hosszas út,
Ha, ahol kezdtem, vége ott legyen,
Bizonytalanság csalfa közepén?
Ó hármass útnak kétes ál köre,
Mi más kebellem léptem fel reád,
Virág reményim reggelében akkor,
Most kinnal rakva, búval gazdagon
Az elhanyagolt szívnapi alkonyán!

Balga

(jó a lebegő étkek után)
Hát én mindig éh legyek
S úntalan csak szomjuhozam?
És e gyomrot, és e torkot
Csak bolonddá tartogassam?
Aki hús vagy, rossz galambhús!
Akit egresből csináltak,
Bor! megállj, vagy összeontlak,
Itt e kövel fejbe sujtalak.

Hah! leszállnak - Balga! halkan,
Szörmentében bánj velök most.
Hóha! hóha! így, csak így
Rég így kellett volna már.
(Fellép a hármas útra s amint étkeihez akar nyúlni, elomlanak)
Mi ez? homokká lettél, rossz palack,
Sivány homokká porlol, döggalamb?
S azért van éhem, hogy most port egyem?
Te átkozott, te csámpaláb, megállj;
Inkább galambbá sülök e helyen,
S egyen meg, aki éhebb, mint magam.
(A földre veti magát)

Csongor

Hah, mely kalandor nép közelg felém,
Tépetten, mint a vert had, s szomorún?
S bút lássak, ismét bú elől futó?
De enyh, a bajnak látni társait:
Bevárom őket, ők sem boldogok.

Kalmár

(mankóján támolyogva jő)
Segíts tovább, te fáradt, gyenge láb,
Segíts, te gyámbot, rossz lábpótlék;
Te mégis hű vagy: köszvény, zsidbadás
Nem rontanak meg, jó, rossz út között,
Nem válogatva mégy, amerre kell,
S ha pályavéget ér az utazó,
Vénsége zordon, bús, rideg telén,
Még tűzre rak, s utószor felhevülve
Végig tekint a tarka életen,
Mint a ruhán, mely hajdan dísze volt,
Most a szegénység ronda bélyege
Az elkopott fény foltjait mutatja. -
Hol vagytok, összehordott kincseim?
Reményem fája dúsan felvirúlt,
S arany virágít szélvész szórta el.
Megitta tenger, amit föld adott,
A víz ajándit föld rabolta meg,
S a sors szegődi kénye, melly emelt,
Most zsámolyává tette hátamat.
Kik ösmerék, míg volt, csak pénzemet,
Nem ösmernek rám most az emberek,
S a büntetésnek súlya rajtam az,
Hogy mégis nálok kell segílyt találnom.
Ki ád a fáradottnak enyhelyet?
Ételt ki ád az éhnek, és italt
A lankadónak, bú és szomj miatt?
Ki ád a bujdosónak rejteket,
Paloták urának hajdan? víg torok
Gazdáját vendégül ki híja meg,

Hogy a lehullott csontot fölvegye?
Egykor selyemmel bélelt sors fiát,
Ki köntösít fel most ruhátalant
Dér és nap ellen, szél és zápor ellen?
Ki a szem ellen, mely megbánt, ha néz,
Botránkozással fordul el, ha látott.
S még inkább mint dér, zápor s szél gyötör?
Segíts tovább, te fáradt gyenge láb,
Segíts tovább, te gyámbot: menni kell,
Gazdáim a mulékony életen,
Imez bojtorjántermő zálogon;
Még a halál, a váltó, nincsen itt. (El)

Balga

(ki eddig csak fejét emelgette, most fölül)
De már evvel majd Balga sem cserél.
Az isten-adta millyen sáporást tesz.
Egyik lélekzet benne szomjuság,
A másik éhez, s a rongy miatt
Olyan vitorlás, mint a szélmalom;
Mért nem lesz szélmalommá? Hát ki az,
Ki hág fel ismét, melly ország fia,
Olyan szemekkel, mint egy üstökös?
Ha úgy lehetne, amint nem, talán
A földet is kirúgná láb alól.
De, Balga, csitt! most bölcsebb száj nyílik.

Fejedelem (jó)

Égsz még, s nem égsz el, nap, mely verve látsz?
Rengsz, s el nem omlol föld, e láb alatt,
Mely vérjelekkel nyomta hátadat?
Ha ölnyi térben hírem és magam
Böven tanyázunk, mért e hosszas út?
Mért e hegyekkel büszke földdarab
Egy sírhalommá nem lesz, nem nagyobbá,
Mint mennyi kell, hogy lábamat kinyujtsam?
Magam szeretnék lenni, mint valék,
A földön úr, és föld a föld alatt;
Ez a homok faj, mely mohón tenyész,
Ne mondaná, ha rajtam elmegyen:
Imitt királynak gázolom porát.
Le a fejről, te hitvány cifraság,
Te csalfa fényből alkotott ragyogvány,
El a kezeiből, fejedelmi bot,
Erőtök nincs; míg volt, én voltam az.
Ez a kebel volt műhely ezrekért,
Magában és magától szüntelen
A hír s dicsőség tettein koholt. -
Fenségben ültem, mint a bérci kő,
Rokon szív nélkül, szörnyen egyedül,
Az átvirrasztott éjek rémei,

A barna gondok, szélvészháború,
 Villám s hideg fény voltak táborom;
 Lábamnál nyílt és hervadt a virág;
 De úr valék, s betöltve a hiány.
 Egy gondolat volt, én gondoltam azt,
 Akarat csak egy volt, én akartam azt,
 S egyik végtől a másikig hatott.
 Itt váarak dőltek, bérc múlt, víz kitért,
 Amott merészen kelt új épület,
 A sivatag csodája, s tornyokat
 Határon túl a felhők közt viselt.
 Intettem, és egy ország puszta lőn,
 Akartam, és egy másik támadott.
 Ki adja vissza múlt hatalmammat?
 Gyermekek volt a nép, bábok istenei;
 Én fölneveltem őket, báb helyett
 Kitettem a hírt, s bátor fajzatok
 Hagyták el a baromság ólait.
 Erőt nevelve, őrző gondomon
 Nagy nemzetekké serdült a világ:
 Nyakamra nőttek, s mely nagy tő valék,
 Most földre húztak önnön ágaim.
 Tehettem mindent, s mindent megtevék,
 Hatalmomon túl egy volt, s azt kívánták,
 A mindeneknek tetszőt! nem tevém;
 Mert nem tehettem, és elért bajom.
 Titkos haraggal mélyen s gyászosan
 Mint a setét pók, szótt az árulás,
 A bizalomnak hószin fonalát.
 Mely vad kezei közt tüstént megszakadt,
 A rossz gyanúnak barna szálival
 Fércelte össze csalván ördögül:
 S jött a hizelgés hímes köntösében,
 Melly a barátság képivel kívül,
 Benn szerte vonszolt arccal a boszút,
 S gyilkos haragnak rejté szörnyeit.
 Kellett az áldozat, s én lettem az.
 Mi van még hátra? merre költözünk?
 Lefeküdtem, s rám villant az ég tüze,
 A föld be nem vesz: ember átkai
 Fölvernek onnan, és ön álmaim
 Nem hagynak alunni olyan szűk helyen.
 Mely kéz mutatja most meg síromat?
 Ha már lettem e nehéz fejet,
 Ez a lélek, mely roppant természetével
 Láng óriásként égi boltot üt,
 Hol lel magának méltó temetőt?
 Lázadj fel tenger, bérc, te hullj alá,
 Gördülj ki, föld e fáradt láb alól,
 Szakadjatok rám, égő csillagok,

Romlástok harsogása jel legyen,
Hogy egy királyi lélek sírba megy. (El)

Balga

Ha ez király volt, mérges lehetett.
Huh! mily kegyetlen dolgokat beszél;
Sajnálnom kéne, és csak bámulok,
Mint aki szappant vett a sajt helyett.
(A tudós mélyen elmerülve jön)
Mit látok? ó, ez cifra élet itt.
Hová botorkál szalmaszál uram,
Hová, te donga, görbe lécdarab?
Háromszor mennykő! ez van ám csehül.
Ha söprünyélből vannak emberek,
Ez a királyok. S milyen színtelen!
De tátogat már, halljuk a harist.

Tudós

Az élnetlenség
És halhatatlanság
Két nagy dolog, két régi fejtörés.
Az élni nem tudónak baj, hogy él,
A halhatatlannak baj, hogy halni kell,
S melyik nagyobb, azt méltó kérdeni.
Az élnetlenség? nem tud halni is,
S ez, ami őt legárvábbá teszi;
Mert a szegény, földhöz ragadt fiú,
Kit még az ág is húz, a gyáva szív,
Kit a leány is megcsal, a bolond,
Kin a szerencse nyargal föl alá,
Az érdem, mely magára hagyva teng,
S az életen túl várja díjait;
Éjfél barátja a vak, életunt,
S kinek nevével más hivalkodik,
Ki tartományán más uralkodik,
A pénzülő, a kockák vert fia,
A szívbeteg, szerelme martaléka,
S minden reményhez esküdött bohó,
Mind ez, ha halni tudna, mily hamar
Látnók az élnetlenségek vég baját!
Ellenben a halhatatlannak is,
Ha halni még előbb nem köllene,
Mi könnyü dolga volna e világon.
De így sem él, sem hal, csak tébolyog
Lét és nem lét közt, mint a vert kuvasz,
Kit udvarából a juhász kitilt.
S mért élnetlenség? vagy mért halhatatlan?
Mert élnetlenség, aki élni vágy,
S mikor nem az, mért halhatatlan akkor?
Élet- s halálban mért az a l e h e t,
Az é l h e t, h a l h a t, mért van eltörölve? -

S én nem kívántam, hogy legyek, s vagyok!
Majd nem kívánnék halni, s meghalok!
S akkor, ha láttam hitványságomat,
Tán úgy kívánnám, s meg nem halhatok!
S örökre nem! nem! mindig nem! gyötör.
(Homlokára üt)
Ki vagy te, aki bennem háborogsz?
Ész, vagy nem ész? elő! hadd lássalak.
(Merőn kinyújtott tenyerébe néz, mintha valamit róla elszállani látna)
Így! pille voltál, most már lepke vagy?
(Örjögősen előbbre lépve)
Megállj! ne menj még, én is elmegyek -
Nem áll meg, elmegy, elhagy, eltűnik -
Sötét van, álmodozunk, itt az éj. (El)

Csongor

Mit láttam én, mi vándor arcokat!
Megjöttek régi ösmerőseim.
Nem mint a fecske, mely tavaszt jelent,
Mint zajmadár a vészben jöttek el,
Búmat nagyítók gyász történetekkel.
Fordúlt szerencse ül a gazdagon
(Szerencse hátán ült ő egykoron),
S ki a világot rabbá tenni ment,
Most - s mennyi gyötrellemmel! halni megy.
Betette könyvét a tudós, s ki a
Tudás határát érni láttatott,
Most túl azon, kétségek tengerében,
Mint egy veszendő sajka hányatik,
S kormányon ész helyett a dőreség,
Csillagra nem tekintve, céltalan
Áll a habok közt, mellyek elnyelendik,
S a rá agyargó szörnyeken mosolyg.
El a világnak ál tekintetétől.
Koldús a gazdagság, a hatalom
Leszállt fokáról, hamvadott üszök
A tudománynak napszövétnéke,
S közöttök a nem boldog szerelem
Mint a magányos gerle, nyögve jár.
El innen, a magánynak rejtekébe,
El, ahol ember nem hagyott nyomot!
Derűs homályban, szélmoraj között
Az észmerengés bújja ott lakik:
Ott álmodoztat ifju képzelődést
Elmúlt szerelm és meghíúlt remény,
S a szív halála lassu, nem gyötör. (El)

Balga

Elmenjünk hát, s ne lássunk több csodát?
S pusztába menjünk, s éktelen vadonba?
De menni kell; ott mégis fű terem,

S ezentúl Balga nem kényeskedik,
Szénával él, mint a rivó számár,
És vízzel, mint az eb. Szegény fejem!
Nem süt nekem már Böske lágy cipót,
És nem vet ágyat nap leszálltakor;
Inséggel, amint kezdtük, hagyjuk el,
S mi a futásnak vége? döghalál. (El)

Szabad tér
(Egy elvadult kert közepében)

Tünde, Ilma (jőnek)

Tünde

Vége vándor útainknak,
Állj meg, Ilma, és pihenj.

Ilma

Hála Isten! hogy megjöttünk.

Tünde

Itt e táj volt, e fenyér,
Hol legelsőbb andalogva,
Ültetém a szerelemnek,
A gyönyörfa sarjadékát.
Ért arany gyümölcse már,
És a vágy, s e szív elől
Elszedé a sors viharja.
Álljon újlag e helyen,
A kopárnak bámulandó
Dísze, s messze tündököljön.
És ha hű még, és hivem,
Akit nem felejt szerelmem,
Csalfa jóslat ellenére
Itt találjon enyhelyére:
De ha hűtlen, és a jóslat
Képe nem csal, akkor ah!
Hervadj, hervadj, drága fa,
Hervadásnak átka rajtad.

Ilma

Mily kegyetlen szózat ez?
Hát ha férfi hűtelen volt,
Olyan ritkaság-e az?
S egy hitetlen szív miatt
Minden férfit kell gyűlölni,
És nem inkább kegybe venni?
Nem jöhet szebb? vagy ha nem szebb,
Nem jöhet jobb? és ha nem jobb,
Nem jöhet más, aki szinte
Férfi, mint a többi volt?
Asszonyom, ha kérnem engedsz,

Változtasd parancsodat;
Kár az ilyen ritka fát,
Egy hitetlen férfiert,
Hervadásra vesztegetni;
Mert, ha így megy mindenütt,
Nem marad fa, nem marad lomb,
S hervadásnak vége nem lesz,
Amíg férfi és fa van.

Tünde

Akkor váljék bár örökre
A természet hervataggá,
S bú és bánat lakja azt.
De ha boldogúl szerelmem,
Akkor itt e puszta domb
Fénylakommal díszesedjék;
E vadon, mely mint ijesztő
Áll a néma sivatagban,
És a hajdan ékes kertnek
Már benőtte útait,
Akkor mint egy éden álljon,
S benne e kicsinded élet,
Mint egy rózsza, úgy virítson,
Csermelyárnak partjain.
Harmat gyöngye hullja meg,
Ifju napfény melegítse,
Éji szellő hűtögesse,
S méhajakkal, mézajakkal
Lopja róla hajnalonként
A szerelem csókjait.
S hervadása érje bár:
Szép volt s édes illatú.
De jer, Ilma, félre innen,
Várjuk, mit hoz a szerencse.
Lég' kicsinded szellemi,
Gyenge Nemtők, szánjatok,
Legyetek fám őrei.
Minden bűnöst, minden ártót
Tőle messze tiltsatok. (El)

Ilma

Így van! a legjobb tanács is,
Mint a bunda nyár hevében
Félre szugba vettetik.
Isten hozzád, drága fa,
Férfi hűség képe vagy,
Elhervadtál, oda vagy! (El)

Nemtők

(éneke a légben)

Játszadózunk.
S az óra halad,

Légi lakunk
Van csillag alatt,
S a csillag, ha este mosolygva kijő,
Tündöklik utána az égi mező.
Csillag után
Jár kis seregünk,
Menny kapuján
Át játszva megyünk,
Ki hí le, ki hí le, a földre ki hí?
A menny ragyog, ékes; a föld gyönyörű.
(A nemtők egymásután földre szállanak)

Első

Hop! leszálltam, itt vagyok,
Ej! be csiklandós fü ez.

Második

Hop! leszálltam, itt vagyok,
Könnyű szellő, lengedezz.

Harmadik

Hop! leszálltam, itt vagyok,
Gyenge harmat, permetezz.

Nemtőkirály

Szűzleányszív dobogása bölcsőm,
Ki kér tőlem boldogságot kölcsön?
Szűzleányszív dobogása ringat,
Ott aluszom, s a kis lány kacsingat.

Ötödik

Kedvesb illat a virágnál,
És az illat én vagyok.

Hatodik

Ah! leszálltam, itt vagyok,
A sohajtás én vagyok.

Hetedik

Szép leánynak ajakán
Minden csókért csók a vám;
Én mosolygó csók vagyok.

Nyolcadik

Várjatok meg, várjatok meg,
Én az égő szív vagyok.

Kilencedik

Gyönyör úrfi én vagyok,
Mit csináljunk, hadnagyok?

Többen

Játsszunk, játsszunk!

Második

Micsodát?

Némelyek

Méhcsoportot, rózsafát.

Első

A királyné én leszek.

Második

Én kis gyenge raj leszek.

Többen

Mink is, mink is raj leszünk.

Andalogva és dönögve

Ágról ágra röppenünk.

Harmadik

Én virágzó rózsafa -

Nemtőkirály

Álljatok meg, itt egy ág van,

Égő tőből sarjadék.

Hogy virúljon föld porában,

Itt mulassunk, itt enyelgjünk

Tiszta, édes illatában.

Második

Adsz-e rózsát, rózsafa?

Harmadik

Pille vagy, te menj tova.

Második

Ah! nem, én kis raj vagyok,

Szánj meg, oly szomjú vagyok.

Harmadik

Mit ihatnál?

Második

Harmatot.

Harmadik

S mely jutalmát adhatod?

Második

Csókot érte vagy hatot.

Harmadik

Nem kell! nem kell!

Második

Meghalok!

Harmadik

Illatot szíjj, azt adok.

Második

Szítottam, ah s megrészegültem,

Szárnyaimmal lankadok.

Hullok, hullok, jaj lehulltam,

Rőt levelke ing alattam.
Ah! be jó itt, ah! be lágy,
Jertek, társak, itt fürdjünk.

Többen

Jertek oda, mézet szedjünk.
Rózsailat, rózsaharmat, rózságy,
Ah! be kedves, ah! be édes, ah! be lágy.
(A harmadikat sorra csókolják)

Harmadik

(sírva)
Jaj nekem, jaj! hagyjatok,
Tüske szúrja lábamat.

Első

Jaj nekem, jaj! bágyadok,
Hangya csípi arcomat.

Második

Légy ijesztget, a szunyog bánt,
Hagyjuk e rossz tartományt.

Mirigy (jó)

Nemtőkirály

Hah! mi jó, mely fürtelem.

Negyedik

Rá tekintni gyötrelem.

Kilencedik

Képtelen fej, fejtelen kép,
Mindene rút, maga sem szép.

Első

Lába kéz, és keze láb,
Hagyjuk itt e vad csodát.

Nemtőkirály

Vissza, vissza, vissza;
A föld nem nekünk való,
Durva, zordon és csaló. (Elszállanak)

Mirigy

Mit csinált itt e kölyökhad?
Azt tudom, hogy rá rivaszték,
S játszadozni elfelejt.
S most, aranyfa, jőj velem,
Ifjuságnak drága fája,
Tán lehull a kor homálya,
Almádat ha ízlelem.
Asszonyod már nem keres,
Mert bűvában epedezve,
Nincs e tájhoz többé kedve;
Megcsalám és oda vesz. -

Áslak, áslak, addig áslak
Körmeimmel, míg kivájlak.
(Vájni kezd a fa tövében. A manók háromfelől jönnek)

Kurrah

Mit találok, mely szerencse!

Berreh

Melly öröm, hogy összejöttünk.

Duzzog

Szent a béke már közöttünk.

Berreh

Merre jártunk?

Kurrah

A hegyen túl.

Duzzog

Én a völgyeken mulattam.

Hát te, bátya?

Berreh

Tengeren túl!

Elszakadt a bocskorom.

Kurrah

Egy boszorkányt hátba vágtam,

Elszakadt az ostorom.

Duzzog

Fergeteg jött, a palástot

Összetépte hátamon.

Berreh

Mit csináljunk, mit miveljünk?

Zúg az éhség ölyve bennünk.

Kurrah

Szép mulatság a zene,

Ím egy régi cimbalom.

Berreh

Én egy rozzant hegedűnek

Régi fáját hordozom.

Duzzog

Három a szám! hangotokhoz

Bodzasípomat fuvom.

Kurrah

Csendesen! mit látok ott?

Berreh

Mely dicső ág a kopáron!

Kurrah

Halljátok tanácsomat.
Készen vár ránk a szerencse,
Csak kezet kell nyujtanunk.

Berreh, Duzzog

Halljuk, halljuk.

Kurrah

A fa ott

Egy tündérnek égi fája
S aki azt körmével vájja,
Az Mirígy, a vén gonosz.
Rajta menjünk, megkötözzük,
Hárskötéllal összefűzzük,
Hársfa lyukba cövekeljük;
Míg világ lesz a világ,
Onnan el nem szabadúl.
A tündér ezt látni fogja,
S végtelen jutalmat ad.

Berreh, Duzzog

Úgy van, úgy van, s úgy legyen,
Itt teremjünk hirtelen. (El)

Mirígy

Ág, ki hitvány görbe ág vagy,
Hol pokolban ágazál el,
Hogy gyöködhöz nem jutok?
Vagy kívánod ezt a földet,
Hogy keresztül vájjam érted?
Megteszem!
(A manók rajta mennek)

Kurrah

Ha meglehetne!
Most mozogj, ha tudsz, zshivány,
(Tünde és Ilma távolról látszanak)

Mirígy

Hah! kiket lát itt szemem?
Átkozottak, összetéplek.

Berreh

Nem lehet!

Mirígy

Megvakítlak.

Duzzog

Nem lehet.

Mirígy

Bocsássatok,
Vagy hernyóvá változtatlak,
S pille lesz belőletek.

(A manók kacagnak)
Hah, hogy úgy van! nem lehet.
Kérni kell tán, és ígérni,
És ígértet meg nem adni. -
Oldjatok meg, gyermekim.

Kurrah

Mondd fiadnak a vizekben,
Aki békát fojtogat.

Mirígy

Maszlagot nyelétek-e,
Hogy reám dühültetek?

Berreh

Tán nem ösmerünk, zshivány?

Duzzog

Jersze, száradj meg a fán.

Mirígy

Mely bohóság tőletek?
E fa, látjátok, magában
Áll előttünk, elhagyatva;
Mert szerelmes ültetőjét
Megcsalám, és nem jön érte,
Átokkal néz e vidékre.
S mind e kincs nekünk marad.
Én tevém; de osztozunk,
Oldjatok meg, oldjatok meg,
És felesbe osztozunk.

Kurrah

Új csalással súlyosodtál,
Hogy lepottyanj, mint a vackor,
S végezd undok létedet.
Jer, kövess, nincs irgalom:
Hársfa lyukban fogsz hüselni.
Zárva, fogva mindörökre,
S élni, míg rossz lelked élhet;
Jer, ne szólj, mert mind hiába!
Egyszer szólj csak életedben,
Ezred évi rejtekedben,
Akkor is azt: jaj nekem!
(A manók hurcolják Mirígyet)

Mirígy

Éj legyen napfényetek,
Méreg minden étketek;
Mérges harmat hintse meg,
És utálat főzze meg.

Berreh

Hadd beszéljen, míg beszélhet.

Duzzog

Hársfa lyukban majd regélhet.

Mirígy

Nyomorogjon lelketek,
Béna koldús testetek,
Mint a rossz szekér legyen;
Fájjon ülve, fájjon állva,
Csikorogjon ébren, alva,
És ijesszen álmotokból.
Legvidámabb múltatástok
Fogcsikorgatás legyen.

Kurrah

Jól van, jól öreg; de menjünk:
Vagy szorítsak torkodon!

Mirígy

Jaj nekem!

Kurrah

Ha, csak hogy jajgatsz!
Jój sietve, és ne nyögj. (El)
(Tünde és Ilma, kik eddig rejtekben állottak, előjönnek.)

Tünde

Mit kell végre hallanom!
E gonosznak áldozatja
Voltának hát üdveim?
Most gyanítom csalait,
S borzadozva nézek vissza,
Mint ki örvényt lát nyomában,
Mellyen átkelt, szembehúnyva.
Csongor, ah! gyanúm megölt
Egy lakót, a bizodalmat
E kebelben, mely hived;
Most az újra éledez,
S éledése több öröm,
Mint birása volt előbb.
S Éj, ki nem nagy bűnömért
Fényházamból számkivettél,
S kis gyönyört és kéjt ígértél,
Add meg őket, s nem sohajtok
Fogyhatatlan évekért.
(A manók visszajönnek s Tünde előtt térdre borúlnak)
Keljetek fel, barna szolgák.
Mindent láttam és tudok.
Keljetek fel, már ezentúl
Udvaromnak népei,
Gazdagon jutalmaimmal,
Bőven, fényben fogtok élni.

Kurrah

Hála érte, hála s áldás!

Berreh

Mit parancsolsz, hogy tegyünk?

Duzzog

Mit kívánsz, hogy ne tegyünk?

Tünde

E vidéken rejtekezve,
Vizsga lesben álljatok,
És ha kit látandotok
A fatőben megpihenni,
Tartsátok meg itt kötözve,
S jöjjetek hírt mondani. (El)

Kurrah

Teljesítve lesz parancsod. (Ilmához)
S lányasszonyka meg sem állna!
Vagy nem ösmer, úgy-e bár?

Ilma

Hát ki ösmer téged, undok?

Kurrah

Aki egykor fenn a kertben,
Balga néven nevezett,
S csókjával megenyvezett.

Ilma

Hát te volnál? meglehet.
Ösmerem lépésedet.

Kurrah

És, ha kérdenem szabad,
Mily neműnek ösmered?

Ilma

Sánta voltál, most bicegsz.

Kurrah

Kedves! - ó hagy illetem meg
Szép ruhája fodrait.

Ilma

Majd letépem, fülj meg rajtok. (El)

Duzzog

Vajjon! lássa bár az ember,
A hernyóból pille lett.

Berreh

Ráröpült a csipkefára,
S pillangója elveszett.

Kurrah

Mit csevegték? kémekedve,
Jertek, álljunk leshelyünkre:
A jutalmak napja vár. (El)

Csongor (jő)

Meddig égsz még e kebelben,
Mint szorúlt tűz a hegyekben,
Ó, beteg szív régi búja?
Legrettentőbb háborúd
E kebelt még meddig dúlja?
A kivánság elhagyott,
Mely, mint rózsaaajku méh,
Últ gyönyörnek kútfejénél;
Mely keservim éjjelébe,
Szebb jövőnek küldte fényét,
A reménység elhagyott;
Csak te vagy hű, csak te vagy társ,
Szűnhetetlen gyötrelmem;
Tél a szívnek, tél az észnek
Kétségbeejtő szerelem,
Csak te nem hagysz, s mint sötét por,
Mint felhő a vész előtt,
Hasztalan fut szűm előled.
(A manók leseikből kirohannak s megragadják)

Duzzog

Aki lelked van! megállj.

Berreh

Meg ne moccanj.

Csongor

Hol vagyok?
Mely szilaj hang zúg fülemben?
Ó ebek, hát véretekkel
Fessem a mezőt? el innen,
Vagy vasat nyel aki bánt.

Kurrah

Ember, add meg magadat,
Éhen vesztél volna úgyis,
Most majd fellógasztanak. (Meggötözik)

Berreh

Felmagasztalunk, ne búsulj.

Duzzog

Ej! tudom, hogy majd lejőnél,
Ha szemedbe pillant a dél.

Kurrah

Nem nem! jobb ott a magasban,
Szellő hűti talpait.

Berreh

Varju száll a homlokára.

Duzzog

Kár! kár! kár! szemét kivájja.
Jó éjszakát.

Berreh

Jó éjszakát.

Kurrah

Nemsokára látjuk egymást.
(A manók el)

Csongor

Csongor! erre kell-e jutnod,
Hogy szerencséd alkonyán
Pór kezek kötözzenek meg,
És gunyolják sorsodat?
Hát vitézlő karjaidnak
Hol maradt el pártfogása?
Félni nem tudó szivednek
Győzhetetlen bátorsága
Hol maradt az áruló el,
Pór kezeiktől hogy ne vessz el?
Haj, nem ők! a fájdalom,
A kegyetlen ölyv, s a bánat
Győztek engem, s kötve tartják
Rég kifáradt lelkemet.
Hogy romoljak el, mi szükség
Ellenimnek összegyűlni?
Ellensége én magamnak
Többet ártok, mint ölöm,
Többet, mint a várt halál.
(Zene távolról)
Hah! mi ez? mely hangzatok,
Mely varázsos zengemény?
Mért kelnek ki sírjaikból
A kívánság és remény?
Mért boronganak szememben
Boldog álom képei,
S mintha lelkem újra élne,
A szerelmnek és örömnél
Várja vendég népeit.
Engedek már, engedek,
A megrendült idegeknek
Nyugalom kell s enyhület.
Fájdalom! jó éjszakát,
Csongor búcsút mond örökre,
S kedvesének szép szeméről
És gyönyörűről álmodik.
(Lefekszik a fa tövébe és elszunnyad. Tünde s a manók jönnek)

Kurrah

Nézd kegyelmes asszonyom,
Híveid mit cselekedtünk,
Egy zsványt itt megkötöttünk.

Tünde

Ő az, ő az - ó örök sors,
Melly örömdíjt nevelél föl,
Annyi bűnnek kínain! (A manókhoz)
Oldjátok meg öt vigyázva,
S őrhelyére mindenik
Álljon el, mig híva nem lesz.
(A manók feloldják Csongort, s elmennek)
Ó! kit e szív dobbanása
Megjövendőlt vágyaimnak,
Csongor, itt vagy, karjaimtól
Többé el nem távozendó.
Meggötöttek, Csongor; ah nem
Ily kötélre vagy te méltó.
Lelkeinket oldhatatlan
És szelídebb láncc köti.
Még is e virágfüzért,
A vadonnak koszorúját,
Vedd s viseld, míg visszatérek,
És nyugodjál; még nem illik
Megzavarnom álmodat.
Több gyönyörrel várom én azt,
Földeríteni; még nyugodjál,
S álmodd boldogságomat.
(Indúl. Balga Ilmát hurcolva jó)

Balga

Hát hitetlen álnok asszony,
Így kell futnod a világon,
Míntha férjed már nem élne?
Hányszor éhezém miattad,
Hány ezerszer szomjuhoztam,
Korhely, hitszegő teremtmény!
És te - ördög tudja jobban -
Addig merre sátoroztál,
Hol neveltél, hol mulattál!
Özvegyasszony képiben
Így kell csálnod a világot?
Állj meg, s valld ki bűnödöt,
Vagy tudom, hogy addig ütlek,
Míg gombóccá változol.

Tünde

Mely időtlen szóvitály ez?

Ilma

Ah! segíts meg; a kegyetlen
Balga megjött, és veréssel
S szidalommal üdvözöl.

Tünde (Balgához)

Vakmerő! bocsásd el őt.

Balga (Elbocsájtja Ilmát)

Im, kegyelmes asszonyom -

Tünde

És te, Ilma, mit határozál?
Válassz közte és közötttem,
Mondd el: mégy-e, vagy maradsz?

Ilma (szünet után)

Jobb szeretném mind a kettőt:
Menni is, maradni is.

Tünde

Úgy legyen hát. Most vonúlj el,
Légy hatalmas férjeden,
S büntetésül addig hízlald,
Míg mozogni s enni tud.

Balga

Ah! kegyelmes asszonyom,
Csókolom kis lábaidnak
Legparányibb ujjait.

Tünde

Sok szerencsét! - Ilma, tedd, hogy
Boldogságom ünnepén
Senki itt ne háborítson. (El)

Ilma

Jer, te gyilkos.

Balga

Ó, te méz!

Ilma

Most az egyszer megbocsátok.
S elfelejtem a pofont.

Balga (megöleli)

Ó, te drága oldalcsont.

(Mindketten el. Kevés idő múlva nagy roppanással egy fényes palota emelkedik a tündérfa ellenében. Csongor fölébred.)

Csongor

Hah, mi bájra ébredek?
Mely szokatlan fény ömöl rám?
A lakatlan bús vadonból
E virágzó tömkeleg!
Mily szerencsés változás ez?

Mit jelent e rózsalánc,
Mely lehabzik vállaimról?
S e gyönyörfa, melly az emlék
Tükörével a mosolygó
Múltba visszaboldogít?
Mit jelent a fénylak ott,
Bámulandó koronája
A kopárnak? mindezek
Mely hatalmas kéz csodái?
És valók-e? vagy talán
A hiú lég tűneményi,
S csúfolódnak álmaimmal?
(Tünde s utána hat kíséző leányi jönnek, fátyolozva)
Mit szemlélek? mely sereg
Jó a fénylaktól elém?
És ki az, ki oly dicsőn
Jár elől a szép seregben?
Mely hatalmas csillagoknak
Fénye jó itt eltakarva?
Mért remegnek ízeim,
S mint a megrezzent ideg,
Mért ad e szív kétesen
Fájdalomnak és örömnak
Egybetévedt hangjait?
Elborúlok e helyen,
Tisztelettel elborúlva,
Lásjon ösmert és nem ösmert,
S már imádott asszonyom.

Tünde

(egyedül közelebb jő)
Útas, aki e magánynak
Sérthetetlen szent határit
Általhágni nem remegtél,
Vakmerő te, szólj, ki vagy,
Mellyik tartomány lakója,
Mily szüléknek gyermeke?

Csongor

Haj! ne kérdezd honnomat!
Mely csapongva jár az égben,
A madárnak fészke van,
Mely ijedve fut vadásztól,
A kis őznek völgy ölében
Nyúgodalmas berke van!
Mely panasszal csörgedez
A kietlen messzeségben,
A pataknak medre van;
Még a hold is, a mosolygó
Fájdalommal messze bolygó,
Végre békés hont talál,

Bérc mögé nyugonni száll.
Elhagyottabb én ezeknél,
Ah, én hontalan vagyok,
S a szülék, e lét adói,
Mennyi kínnak, gyötrelemnek,
Szívemésztő üldözetnek
Szültek átkos gyermeket!

Tünde

Vajha sorsnak üldözötte
Elkerülted volna e tájt,
S most ne érne itt veszély.
Én, szánód bár és barátod
Annyi búdnak hallatára,
Még sem irgalmazhatok:
Büntetésed szabva van már
Visszavonhatatlanul.

Csongor

Mondd ki bátran, és ne késsél
Megnyugtatni lelkemet.
Mondj halált rám, s ajkaidról
Azt öröm lesz elfogadnom.

Tünde

A halál nem büntetése
Annak, aki halni vágy.
Várj egyébre, s óva válassz,
Mert választanod szabad:
„Vagy bolyongnod a vadonban
Kell siralmas végedig,
Míg csak búnak és nyomornak
Rajtad kedve telhetik.
Ön magadnak üldözője,
Kór eszednek álmival,
Futni fogsz és célt nem érni,
Míg reményed oda hal;
S akkor fájó zsibbadásban
Únalomtól betegen
Hamvadozni fogsz sötétül,
Mint csillag mely lemegyen.
A ridegség s elhagyottság
Lesznek néma társaid,
A szív többé nem vigasztal,
És az ész megszomorít -”

Csongor

Szűnj meg, szűnj meg, és ne mondd el
Régi szenvedésimet.
A ridegség s elhagyottság
Voltak úti társaim,
Vagy ha ők nem, üldözőim,

Válthatatlan kínaim.
Már e büntetést kiállám,
E tovább eltúrhetetlent:
Mondj más sorsot, mondj halált rám,
S esküszöm, nem mondok ellent.

Tünde

Ám, ha ez nem volna tetsző,
S büntetésnek sanyarú,
Halld meg, egy más sorsod is vár,
Nem kevésbé szomorú:
E virágos csendlgetben
A szerelem hív ölében,
Mint a halmok csermelyének,
Gyöngyvirággal koszorúzva,
Víg dalokkal hangadozva,
Kell lefolyni életednek.
Hú kebelnek dobogása
Lesz bölcsője álmaidnak,
Hév ajaknak csókadása,
Megfejtője vágyaidnak,
A gyönyörrel fogsz fekünni,
A gyönyörrel ébredezni,
S elmúlt napjaid keserve,
Boldogságba eltemetve,
Mint regében ó csoda
Vissza fog mosolygani,
S több örömnnek lesz oka,
Nézz körül, s ha tartja kedved,
E gyönyörfa és ama lak
Bús viránynak mezején
Mind reád vár, mint sajátod,
S boldog alkotójok - én.
(Hirtelen félrevonja fátyolát)

Csongor

Tünde! - ah, vagy még ne higyjem
A csalóka tüneményt
E szavaknak, e szemeknek?
Jaj, ha mégis álmodom!
Nem, nem, e szem és az arc
E kar és a rózsaujjak,
E sugárból alkotott test,
És e minden oly dicsően
Egy tökélybe összetéve,
Nem lehet más, nem lehet több;
Egy van ily kép mindörökké
S csalhatatlanul való.
Tünde, Tünde, ah, te vagy!
S annyi szenvedés után
Nyugszom égi kebleden!

Sírok égi kebleden! (Megöleli)
S szívom istenajkaidnak
Halhatatlan csókjait.

Tünde

Csongor, ah, elfárad a szó,
És az ész elégtelen
Elgondolni, elbeszélni,
Amit e megáradott szív
Boldogsága tengerében
Érez és tud, sejt s ohajt.
Jer, nyugodjál e karok közt,
S hagyj nyugonnom karjaid közt.
Háboríthatatlanul
Így fogunk mi csendben élni,
S a bajoktól messze lenni;
Hagyd virágzó ajkaidnak
Rám omolni csókjait,
És fogadd el ajkaimnak
Szívből áradt választ.
Megzavarhatatlanul
Így fogunk mi kéjben élni,
S a világgal nem cserélni.

(A kísérő leánykák mindinkább elvonulnak, míg utóbb nem látszanak. Azonban az aranyalma hull s messziről ím ez ének hallatik:)

Éjfél van, az éj rideg és szomorú,
Gyászosra hanyatlik az égi ború:
Jőj, kedves, örülni az éjbe velem,
Ébren maga van csak az egy szerelem.

UTÓSZÓ

Mily különös, hogy a világirodalom legszebb filozófiai költeményei sokszor a népköltészet egyszerű szimbolumait használják föl a legmagasabb röppenésű gondolatok kifejezésére. Mintha az emberi szellem legvégső, leghatalmasabb szintéziseiben odajutna vissza, ahol a gondolat először ébred öntudatlan álmaiból s a poézis egyszerű és naiv virágaiban bontja ki szárnyait. Végső egyszerűség és végső egység, a bölcsesség alfája és omegája ezekben az ősi képekben találkozik és olvad össze.

Vörösmarty harmincéves korában írta a C s o n g o r és T ü n d é t, tehát neki valóban túl az „emberélet útjának felén”, abban a korban, mikor az ifjúság első szenvedélyeit kitombolva, örömeit és csalódásait végigizelve költészetben és életben egyaránt ráeszmél először arra a nagy problémára, mi az élet célja, mi az emberi boldogság? S a feleletet a középkori magyar verses népmese, Á r g i r u s és T ü n d é r I l o n a története adja meg allegorikus formában. Árgirus-Csongor az élet keserű tapasztalatain és viszontagságain keresztül hajszolja Ilona-Tündét, kit egyszer elvesztett, mint az ember a gyermekkori boldogságot, s kit csak szám-talan szenvedés, kiábrándulás után talál meg szinte véletlenül, a sorsnak ép olyan szeszélyes fordulatával, mint amilyen eddig hányta-vetette, mikor már-már kétségbeesik az éjszakában, a „szív többé nem vigasztalja és az ész megsomorítja”, megtalálja a szerelemben, abban a diadalmas szerelemben, mely amilyen váratlanul éri az embert, olyan ellenállhatatlan, s győzedelmeskedik az éj minden sötét hatalma fölött.

*Jőj, kedves, örülni az éjbe velem,
Ébren maga van csak az egy szerelem.*

Ez a kilobbanó ének, mellyel a hatalmas és élettől duzzadó, fantasztikus és minden fantasztikumon keresztül annyira realiztikus drámai költemény bezárul, legjobban kifejezi a férfi Vörösmartynak még minden elboruláson keresztül is érvényesülő életvágását Ez a költemény ép annyira érezteti az emberi életnek tarka-barkaságát, sokféle örömét és bánatát, sokféle vágását és sokféle keresgélő emberbogarait, mint magának a költőnek legbensőbb drámáját, mikor a legszörnyűbb kísértések szakadécai között megtalálja azt az utat, mely költői természetéhez legjobban illett, a mindent megváltó szenvedélyét.

Tegyük még hozzá, amit már százszor elismételtek, de százegyedszer sem szabad említetlenül hagyni: a magyar költői nyelv ebben a műalkotásban éri el első nagy, talán legnagyobb diadalát A simulékony, Proteusz-szerű trocheusok, melyek a fantasztikus és naturalisztikus jeleneteket egyformán érzékelhetővé teszik, egyformán illenek az álmodozó Csongor és a folyton éhes-szomjas Balga, a rejtélyes Tünde és a rejtély nélküli Ilma, a veszekedő ördögfiak, a gonosz intrikus Mirigy és a légies Nemtők szájába, a méltóságteljes, tragikus jambusok az Éj asszonyának és a vándoroknak mélyértelmű szavaiban, olyan gazdag hangszereléssel szólalnak meg, mely valóban méltó ehhez az élet egész gazdagságát, minden szépségét és rútságát szimbolizáló költeményhez.

Budapest, 1921. szeptember havában.

KIRÁLY GYÖRGY.